

OBNOVA

ČASOPIS ZA KULTURU, DRUŠTVO I POLITIKU

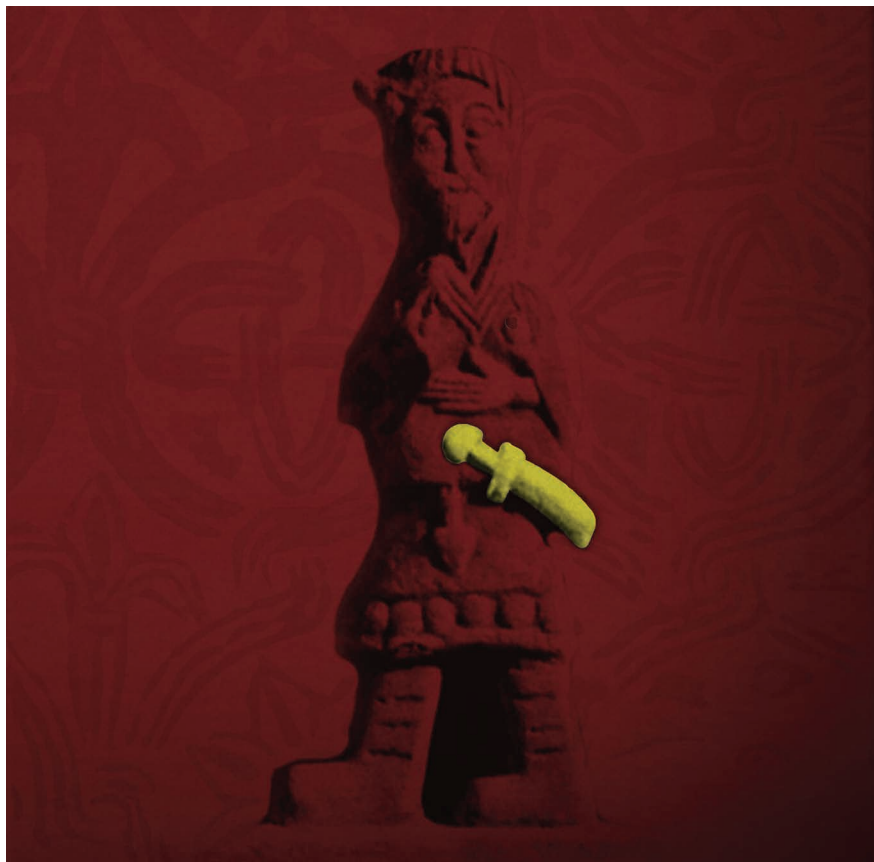
BROJ 11
TEMA BROJA:
RAT

ZAGREB, KOLOVOZ 2019.

SLIKA NASLOVNICE

Ante Brešić pl. Mikulić, doctorandus hist. art., mag. art.

Baština rata, ulje na platnu, 40 x 40 cm

OBNOVA

Časopis za kulturu, društvo i politiku

NAKLADNIK

Udruga „Obnova“
Ogranak Matice hrvatske u Velikoj Gorici

ZA NAKLADNIKA

Marko Paradžik

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Marko Paradžik

VODITELJ UREDNIŠTVA

Marin Sabolović

UREDNIŠTVO

Goran Dejanović

Davor Dijanović

Edin Muftić

UREDNIK RUBRIKE „UMJETNOST“

Ante Brešić Mikulić

TAJNIK UREDNIŠTVA

Nikolina Rodić

ZNANSTVENI ODBOR

dr. sc. Krunoslav Brčić-Kostić, Institut Ruđer Bošković

doc. dr. sc. Tado Jurić, Hrvatsko katoličko sveučilište

prof. dr. sc. Stipe Kutleša, Institut za filozofiju

doc. dr. sc. Petar Tomev Mitrikeski, Fakultet filozofije i religijskih znanosti

RECENZENTI

doc. dr. sc. Krešimir Bušić

prof. emeritus Tihomir Hunjak

doc. dr. sc. Danijela Lucić

LEKTURA

Tihana Pšenko Miloš

GRAFIČKI DIZAJN, PRIJELOM I PRIPREMA ZA TISAK

Zvonimir Džoić

FOTOGRAFIJE UZ ČLANKE VEZANE UZ TEMU BROJA

Delimir Hrestak

(fotografije Stalnog postava Domovinskog rata Bjelovar)

Privatna arhiva Mile Ćuka i Josipa Lucića

TISAK

Tiskara Zebra

ISSN

1849-0697

MREŽNE STRANICE

www.obnova.com.hr

E-POŠTA

casopis.obnova@gmail.com

Autori

Dominik Andreić dominik.andreic@gmail.com
Ante Brešić Mikulić, mag. art., (doktorand) ante.b.m@hotmail.com
Davor Dijanović davor.dijanovic@gmail.com
Tomo Hunjak, BSc..... hunjaktomo@gmail.com
Borna Kuri, student informatike borna.kuri@gmail.com
Nera Meštrović, mag. arch., mag. ling. nera.mestrovic@gmail.com
Edin Muftić, mag. hist..... eddin.muftic@gmail.com
Marko Paradžik, mag. iur. (doktorand)..... theodorospara@gmail.com
Marko Rajić, bacc. hist..... marko1raic@gmail.com
Marin Sabolović, mag. geog. (doktorand) marinsabolovic@net.hr
Ivan Trogrlić, student povijesti..... trogrlic.ivan@gmail.com
Mario Tomas, mag.hist. mariotms1@gmail.com
Antonio Karlović karlovic2202@gmail.com
Marko Mustić, student sociologije marko.mustic@gmail.com
Josip Vdović, mag. hist..... josip.vdovic@hotmail.com
Tomislav Smoljan, mag. theol..... tsmoljan@hotmail.com
Zrinka Bušić zrinkabusic@gmail.com
Antun Lešić mag. educ. philol. croat. et. hist. antun.lesic@gmail.com
Mate Vodarević
Veronika Paradžik veronika.paradzik@gmail.com

SADRŽAJ

Riječ uredništva 8

RADOVI VEZANI UZ TEMU BROJA

Metafizika rata u misli Juliusa Evole..... 14

MARIO TOMAS

Razgovor s umirovljenim generalom Josipom Lucićem..... 24

MARKO PARADŽIK

„Temelji visoke ratne umjetnosti“ 39

IVAN TROGRLIĆ

Razgovor s generalom Milom Ćukom..... 50

MARIN SABOLOVIĆ

Prikaz knjige Davora Marijana „Domovinski rat“..... 58

DOMINIK ANDREIĆ

Problematika muzeologije i muzeografije Domovinskoga
rata s posebnim osvrtom na privatne zbirke 73

MARIN SABOLOVIĆ

Rat u Mutanabbijevoj poeziji..... 87

EDIN MUFTIĆ

Ratna biografija krvavog baruna:
Roman von Ungern-Sternberg..... 99

BORNA KURI

Zemljopisno-strateške osobine
fortifikacijskoga sustava Vallo Alpino
na hrvatskom primjeru – kompleks Zvoneća..... 110

NERA MEŠTROVIĆ

Komparativna analiza teorije partizanskoga ratovanja
Franje Tuđmana i Carla Schmitta 119

MARKO PARADŽIK

Razgovor s dr. sc. Mirkom Bilandžićem 131

TOMO HUNJAK

Novi hladni rat Sjedinjenih Američkih Država
i Ruske Federacije 141

DAVOR DIJANOVIĆ

RAZNO

Prikaz knjige Feliksa Konecznyja – „Raznolikost
civilizacija“ 177

MARKO RAIČ

Prikaz knjige Kazimira Katalinića „Od poraza do pobjede:
Povijest hrvatske političke emigracije
1945. – 1990.“ 184

MARKO PARADŽIK

UMJETNOST

Dekonstrukcija Kronosa 190

ANTE BREŠIĆ PL. MIKULIĆ (COMES)

KNJIŽEVNOST

Slutnja 196

KAPISTRAN

Vojnik	197
MATE VODAREVIĆ	
Nevjernici.....	202
MARKO MUSTIĆ	
Noćna stvorenja	203
MARKO MUSTIĆ	
Rat.....	204
JOSIP VDOVIĆ	
Otpor	206
TOMISLAV SMOLJAN	
Terorist.....	206
TOMISLAV SMOLJAN	
Praznodušje.....	207
ANTUN LEŠIĆ	
Dečki	207
ANTUN LEŠIĆ	
Z i J.	208
ZRINKA BUŠIĆ	
Zvonku:	209
ZRINKA BUŠIĆ	
„Teta Veronika“	210
VERONIKA PARADŽIK	
Mrak.....	211
ANTONIO KARLOVIĆ	

RIJEČ UREDNIŠTVA

Poštovani čitatelji,

poznavajući istraživanje rata na ovim prostorima, multidisciplinarnost i interdisciplinarni pristup objedinjeni u jednoj publikaciji vrlo je rijetka pojava. No svjetska praksa, koju bi usputno valjalo preslikati na budućnost istraživanja rata u Hrvatskoj, pokazala je kako se rat može proučavati prožimajući različita znanstvena polja od filozofije, književnosti i povijesti umjetnosti preko psihologije, sociologije do povijesti i geografije. Upravo takav pristup može doprinijeti onome čemu mnogi od nas teže, a to je revitalizacija hrvatske nacionalne biti i zajedništva, koji su svoj vrhunac doživjeli u obrambenom Domovinskom ratu, okupljenih oko ideje o samostalnoj i neovisnoj državi pod cijenu vlastitog zdravlja i života, gdje je ljudski život bio tek žrtva za nadzemaljsko, vješto opisano u sintagmi za „oltar Domovine“, a to je Hrvatska.

U današnjem svijetu žednom pacifista govoriti o Hrvatima kao ratničkoj naciji možebitno nije poželjno, ali meritorno bismo učinili povijesnu nepravdu i bilo bi više nego neobično govoriti o kontekstu rata, a pritom ne spomenuti hrvatsko srednjovjekovno kraljevstvo i dinastijske sukobe, ratna umijeća srednjovjekovne ratne mornarice, njezinih okretnih brodova i neretvanskih gusara, konjanike i pješake, uskoke, haramije, graničare i husare, pukovnije husara u francuskoj vojsci Napoleona I. Bonapartea, bokeljske mornare, serežane i domobrane i velike vojskovođe Pavla I. Šubića, Petra Kružića, Bernardina Frankopana, Petra Berislavića, Hrvoja Vukčića Hrvatinića, Nikolu barona Jurišića, Nikolu Šubića Zrinskoga, Marka Mesića, Luku Ibrišimovića, Adama Franju Burića, Josipa Jelačića, Svetozara Borojevića od Bojne. Ratnu svakodnevicu, ili njezino priželjkivanje, ako se to tako strogo može nazvati, redovito su pratila književna djela od Gundulićeva „Osmana“, Marulićevih „Molitve suprotive Turkom“ i „Judite“, opere „Nikola Šubić Zrinski“ Ivana pl. Zajca proslavljene po Markovićevoj domoljubnoj pjesmi „U boj, u boj“ te suvremena Krležina antiratna djela, ali s vrlo konciznim opisima ratnih nedaća „Hrvatski bog Mars“, odnosno novela „Tri domobrana“, „Baraka Pet Be“ i „Bitka kod Bistrice Lesne“. Hrvatske su vojnike redovito pratile budnice poput Mihanovićeve „Horvatske domovine“, Livadićeve „Još

Hrvatska ni propala“, do domobranskih narodnih pjesama Drugoga svjetskoga rata „Ja sam junak iz doline“, „Podravino moja mila“ itd.

Kapaciteti promišljanja mladih suradnika Časopisa u ovom su broju izašli izvan hrvatskih granica proučavajući brojna djela različitih znanstvenih grana, interpretirajući talijanske mislioce, arapske pjesnike, austrijske nadvojvode, ali naravno, nezaobilazno, ne zaboravivši obrambeni Domovinski rat koji je prikazan različitim pristupima, s naglaskom na njegovim sudionicima u razgovorima. Vrlo zanimljiv i jedinstven pristup analize književnoga opusa arapskoga pjesnika Mutanabbija prikazao je Edin Muftić. Književnost u ratu stoga nije rijetka pojava, sasvim suprotno, ona redovito prati slavne junake i bitke, svu tragediju i ponos rata, možda najbolje opisana u pokliču, koji je prilog radu, o „prkosnom životu i časnoj smrti“. Filozofski pristup ratu opisan je u analizi opusa talijanskoga filozofa Juliusa Evole, njegovim razmatranjima o vjerskim pohodima antičkoga Rima, križarskih ratova i džihadu, ali i suvremenoj formi rata, koju je u radu proveo Mario Tomas, sad već tradicionalno proučavajući Evolin lik i djelo. Ivan Trogrlić opisuje i interpretira priručnik austrijske carske vojske „Temelji visoke ratne umjetnosti“ nadvojvode Karla Habsburškog koji opisuje taktiku i logistiku potrebnu za uspješno vođenje rata, ali i analizu stanja u oružanim snagama Austrijskoga Carstva, pregled fortifikacijskih sustava i bitaka, naglašavajući potrebu za reformom vojske. Nastavno na vojskovođe Borna Kuri u biografiji krvavog baruna Romana Feodorovicha von Ungen-Stenberga daje kronološki pregled života konzervativnoga ratnoga heroja Prvoga svjetskoga rata rođenoga u Njemačkoj, vojnoga službenika Ruske vojske i pobornika mongolsko-kineskoga carstva. Tema velikoga rata obrađena je i u radu arheologinje Nere Meštrović koja opisuje fortifikacijski sustav Vallo Alpino građen na granici Italije s Francuskom, Švicarskom, Austrijom i Jugoslavijom, posebno se osvrćući na obilježje fortifikacijskoga sustava Zvonec.

Marko Paradžik je u radu „Komparativna analiza teorije partizanskoga ratovanja Franje Tuđmana i Carla Schmitta“ obradio temu partizanskoga ratovanja i time spojio strani i domaći pogled na jedan specifičan oblik ratovanja.

Obrambeni Domovinski rat obrađen je u razgovoru s umirovljenim general-pukovnikom Milom Čukom, osobnim čuvarom prvoga hrvatskoga predsjednika Franje Tuđmana koji kasnije postaje njegov pobočnik, a potom i zapovjednik Prvoga hrvatskoga gardijskoga zбора,

postrojbe zadužene za zaštitu predsjednika Republike Hrvatske. U razgovoru su otkriveni brojni nepoznati, a vrlo zanimljivi detalji i anegdote, opisan je sam predsjednik, što je dalo drukčije svjetlo na danas ponovno aktualan lik Franje Tuđmana. Marko Paradžik razgovarao je s umirovljenim generalom zbora Josipom Lucićem, dotaknuvši se uloge vrhovnoga zapovjednika u obrambenom Domovinskom ratu, pristupanju obrani Republike Hrvatske od prvih sukoba na Plitvicama do vojno-redarstvenih operacija s kojima je oslobođen okupirani teritorij Republike Hrvatske. Razgovor otkriva i poslijeratni angažman u Hrvatskom generalskom zboru, u braniteljskim udrugama i ulogu generala Lucića u sportu. Prikaz knjige Davora Marijana „Domovinski rat“ donosi Dominik Andreić. U ocjeni djela autor prikaza navodi kako su, s vojno-povijesnoga stajališta, vrlo koncizno istaknute bitke i bojišta u kojima su sudjelovale hrvatske oružane formacije te ocjenjuje kako je to djelo neizbježna literatura za sve istraživače, nastavnike i studente. Muzeologija i muzeografije artefakata proizašlih iz Domovinskog rata opisani su u radu koji obrađuje problematiku oskudnoga broja muzejskih postava i naglašava nužnost osnivanja jedinstvenoga vojnoga muzeja, čija se realizacija čeka desetljećima, uzdajući se u svjetsku praksu osnivanja vrlo atraktivnih i povijesno vrijednih muzejskih koncepta.

Suvremene geopolitičke teme pod nazivom „Novi hladni rat“ obradio je Davor Dijanović s aktualnom problematikom američko-ruskih odnosa i novom vrstom ratovanja fokusiranom na diplomaciju, medijske propagande, energiju, ali i dalje tradicionalno i na vojsku. Tomo Hunjak razgovarao je s dr. sc. Mirkom Bilandžićem o aktualnim temama međunarodne i nacionalne sigurnosti, terorizmu, krizama, uključujući i aktualnu migrantsku krizu, ali i nacionalno jedinstvo koje smo ponovno, nakon ratnih godina, pokazali nakon uspjeha hrvatske nogometne reprezentacije.

Radovi nevezani uz temu broja odnose se na prikaze pravnik Marka Paradžika i povjesničara Marka Raiča. Paradžik je u prikazu knjige Kazimira Katalinića „Od poraza do pobjede: Povijest hrvatske političke emigracije 1945. – 1990.“ apostrofirao povijesni značaj hrvatske emigracije i borbe za ideju hrvatske države geografski vrlo daleko s naglaskom na južnoameričke receptivne države u kojima hrvatski emigranti i danas, nakon više desetljeća, i dalje djeluju. Marko Raič napisao je prikaz knjige „Raznolikost civilizacija“ poljskoga

autora Felixa Konecznya, usporedivog s velikim Oswaldom Spenglerom u vidu filozofije povijesti.

Cjelina o umjetnosti obuhvaća pregled likovnoga ciklusa magistra umjetnosti Ante Brešića Mikulića „Dekonstrukcija Kronosa“, njegov tehnički opis, koncept temeljen na Kronu – grčkom božanskom utjelovljenju vremena – povezujući povijesnu kroniku filozofske misli s ikonologijom lika. Autor na koncu opisuje djela nazvana „Aristokracija“, „Timokracija“, „Oligarhija“, „Demokracija“ i „Tiranija“. Broj zatvara književnost, od proze pisane pod pseudonimom sukladno proglasu iz osmoga broja časopisa imamo djelo „Slutnja“, autora koji se nazvao „Kapistran“ po svecu koju se borio s Turcima te je pokopan u Hrvatskoj, i tematski prikladan tekst „Vojnik“ autora Mate Vodarevića. Poeziju u ovom broju piše nekoliko starih autora kao što su Antonio Karlović („Mrak“), Marko Mustić („Nevjernici“, „Noćna stvorenja“), Josip Vdović („Rat“) i nekoliko novih autora: Tomislav Smoljan („Otpor“, „Terorist“), Antun Lešić („Praznodušje“, „Dečki“) i naposljetku Zrinka Bušić, nećakinja Zvonka Bušića, s dvije intimne pjesme („Z. i J.“, „Zvonku“). Uz navedene pjesme tu je i pjesma Veronike Paradžik, kćeri Ante Paradžika, pod naslovom „Tetka Veronika“, posvećena ženi koja je proljećarima nosila hranu u zatvor nakon što su došli pod udar komunističkoga režima.

S obzirom na to da je dosta gore navedenih radova iz književnosti tematski vezano uz ovaj broj časopisa, valja se vratiti na početak i konstatirati kako bi započeti bilo koje djelo o ratu, a ne citirati Konfucijeva suvremenika, vojskovođu i mislilaca rata Sun Tzua, bilo kao otići u Rim, a ne vidjeti Petra (*videre Petrum*). Jednako tako bilo bi vrlo neodgovorno analizirati i interpretirati kulturu, društvo i politiku u Hrvatskoj, a da se pritom ne obradi rat kao sociološki fenomen, ovoga puta s posebnim naglaskom na obrambeni Domovinski rat jer, kako piše Sun Tzu u 6. stoljeću prije Krista:

...rat je od životne važnosti za državu; to je područje u kojem se rješava biti ili ne biti; to je staza koja vodi u sigurnost ili propast. (Ili »jer je (bojno polje) mjesto gdje se rješava pitanje života i smrti (a rat) put da se ostane živ ili propadne«.) Stoga je nužno dobro ga proučiti...

Marin Sabolović,
voditelj Uredništva časopisa „Obnova“

*»Rat je, bratjo, rat junaci,
Pušku hvataj, sablju paši,
Sedlaj konjče, hajd pješaci,
Slava budi, gdi su naši!«
Buči bura, magla projde, —
Puca zora, tmina bježi, —
Tuga mine, radost dojde, —
Zdravo slobost, — dušman leži!
Veseli se, tužna mati,
Padoše ti verli sini,
Ko junaci, ko Horvati,
Ljaše kervcu domovini!*

Ulomak iz pjesme Antuna Mihanovića „Horvatska domovina“

TEMA BROJA

Prethodno priopćenje
Rukopis zaprimljen: 10.12.2018.
Rukopis prihvaćen za tisak: 1.5.2019

NOVI HLADNI RAT SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I RUSKE FEDERACIJE

Autor: Davor Dijanović¹

Sažetak: U radu se problematizira novi hladni rat Sjedinjenih Američkih Država i Ruske Federacije. Usporedbom s vremenom hladnoga rata dokazuje se da i danas možemo govoriti o neohladnoratovskome nadmetanju dviju velesila koje se odvija na diplomatskom, medijsko-propagandnom, vojnom i energetsom planu. Nova konfrontacija podrazumijeva i nove *proxy* ratove, a *differentia specifica* novoga hladnoga rata postojanje je trećega globalnoga aktera, Narodne Republike Kine koja posljednjih

¹ Marina Getaldića 9, 43 000 Bjelovar.

godina gradi strateški savez s Rusijom. Kao i u hladnom ratu nakon Drugoga svjetskoga rata, kad su Sjedinjene Države vodile politiku obuzdavanja Sovjetskoga Saveza, i danas se javljaju ideje o trostrukome obuzdavanju Rusije, Kine i Irana.

Ključne riječi: *novi hladni rat, Sjedinjene Američke Države, Rusija, Kina*

1. Uvod

Pad Berlinskoga zida 1989. godine nije doveo samo do ponovnoga ujedinjenja Njemačke nego je simbolično označio i početak kraja hladnoga rata između Sjedinjenih Američkih Država (SAD) i Sovjetskoga Saveza. Američki filozof Francis Fukuyama 1992. je objavio knjigu „Kraj povijesti i posljednji čovjek“ (1989. objavljen je esej „Kraj povijesti“ koji će kasnije poslužiti kao osnova za knjigu) u kojoj je proglasio trijumf liberalne demokracije nakon polustoljetnoga nadmetanja s glavnim, komunističkim protivnikom s Istoka.²

Znameniti govor Winstona Churchilla u Fultonu 5. ožujka 1946., u kojemu se založio za zaustavljanje sovjetske ekspanzije, simbolično je označio početak hladnoga rata. Govor ruskoga predsjednika Vladimira Putina na sigurnosnoj konferenciji u Münchenu 2007. pojedini analitičari međunarodnih odnosa uspoređuju s navedenim Churchillovim govorom. Putin je u *minhenskom* govoru iznio svoje viđenje svjetskoga poretka, osudio jednopolarni sustav i založio se za stvaranje multipolarnoga svijeta. Ovaj će govor kasnije brojni geopolitički analitičari označiti kao povratak Rusije na međunarodnu scenu.

Jačanje Rusije dovelo je i do novoga nadmetanja sa SAD-om. Jedni geopolitičari i stručnjaci za međunarodne odnose smatraju da hladni rat, zapravo, nikada nije ni završio, dok drugi novo nadmetanje SAD-a i Rusije nazivaju „novim hladnim ratom“, čijim simboličnim početkom uzimaju upravo navedeni Putinov govor. Novo nadmetanje SAD-a i Rusije pritom više nije ideološke prirode na razdjelnici kapitalizam-komunizam, nego se prije svega radi o borbi na geopolitičkom, geostrateškom, geoekonomskom i geosocijalnom planu kojoj je cilj osiguravanje utjecaja na globalnoj razini. To je praćeno diplomatskim ratom, medijsko-propagandnim ratom, utrkom u naoružavanju, ali i energetske ratom koji kulminira posljednjih nekoliko godina.

2 Francis Fukuyama, *Kraj povijesti i posljednji čovjek*, Hrvatska sveučilišna naklada (1994).

Cilj je ovoga rada usporediti hladnoratovsko i današnje nadmetanje SAD-a i Rusije (s dominantnim usmjerenjem na suvremenost) i zaključiti možemo li zaista govoriti o „novome hladnom ratu“. Napominjemo da su tema ovoga rada geopolitički i geostrateški procesi koji su upravo u tijeku („stari“ hladni rat obradit ćemo tek u najosnovnijim crtama radi mogućnosti usporedbe i boljega razumijevanja današnjih međunarodnih događaja), tako da ćemo osim stručne i znanstvene literature koristiti i recentne medijske izvore te u nekim dijelovima učiniti i za hrvatsko govorno područje pionirske istraživačke korake.

2. Osnovne karakteristike hladnoga rata

Američki predsjednik Harry Truman 5. ožujka 1946. u Westminster Collegeu u Fultonu, u državi Missouri, strahopoštovanjem ispunjenu mnoštvu predstavio je Winstona Churchilla. Churchill je tom prilikom izrekao poznate rečenice kojima je prema nekim mišljenjima simbolično započeo hladni rat: „Od Šćećina na Baltiku do Trsta na Jadranu željezna zavjesa spustila se nad kontinentom“. Ta se „željezna zavjesa“, primjećuje Best, od tada pojavila u svakoj knjizi, govoru i eseju o poslijeratnom svijetu. U svojem je govoru Churchill upozorio nekomunistički svijet na opasnost koja mu prijete, kao i na potrebu za čvršćim odgovorom. Staljin i internacionalni komunistički pokret odmah su optužili Churchilla za stvaranje ozračja nepovjerenja između ratnih saveznika, tj. – preciznije govoreći – optužili su ga da je prouzročio ili učinio izglednijim rat koji je nedvojbeno počeo u drugoj polovici 1948.³

Dok se rat definira kao „oružani sukob u kojem sudjeluju države od kojih barem jedna mora imati namjeru ratovanja“⁴, ne postoji opće-prihvaćena definicija hladnoga rata. Zanimljivo je spomenuti da je francuski filozof i novinar Claude Ferdinand Aron jednom prilikom izrekao misao da takav rat uopće nije postojao: „Misao o hladnom ratu konfuzna je jer se čini da su Sovjetski Savez i Sjedinjene Američke Države – ili sovjetski tabor i tabor takozvanih demokratskih država ili kapitalističkih država – u ratu, što, u stvari, nije slučaj. Doduše, postoji sukob između ovih dviju sila ili grupa sila, ali takav je sukob osjetljiviji od običnog suparništva država u doba mira, i uključuje uporabu nekih metoda koje su se u drugim okolnostima u prošlosti upotrebljavale samo u ratu; no,

3 Geoffrey Best, *Churchill i rat*, Ljevak (2006), 245.

4 *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža (2007), 1378.

bez sumnje, on nije sličan ratu u tradicionalnom smislu te riječi. Zapravo, nigdje se nisu ruske i američke armije zaratile.“⁵

„Jugoslavenska enciklopedija“ hladni je rat definirala kao „oblik nenaoružane borbe između antagonističkih sila i blokova sila koji se vrši svim sredstvima propagandno-ideoloških pritisaka i ekonomskim, kulturnim i znanstveno-tehničkim sankcijama. Iako je postojao i prije u međunarodnim odnosima, svoj smisao dobiva tek poslije II. svjetskoga rata (u vezi sa statusom Njemačke i Koreje) ili oko procesa oslobađanja kolonijalnih i zavisnih naroda, a vodi se često u svim domenama međunarodnih odnosa.“⁶

„Hrvatska enciklopedija“ hladni rat definira kao razdoblje „međunarodnih odnosa od kraja četrdesetih do početka devedesetih godina, obilježeno međusobnim suprotstavljanjem i nadmetanjem SAD-a i SSSR-a te njihovih saveznika u globalnim geopolitičkim, ekonomskim, strateškim i drugim odnosima.“⁷

Vukadinović hladni rat definira kao „stanje otvorena neprijateljstva, stalne bipolarne rivalizacije i borbe između država suprotnih društveno-političkih i ekonomskih sistema, u kojemu je Zapad pokušao zaustaviti promjene nastale nakon Drugoga svjetskoga rata koje su trebale voditi mijenjanju postojećega stanja i jačanju snaga socijalizma.“⁸ Radilo se, dakle, o bipolarnom sustavu međunarodnih odnosa, a za taj je model „glavna značajka stanje ni rata ni mira“. Hladni je rat bio ispunjen „otvorenim neprijateljstvom, suparništvom i borbom između dvaju suprotnih društveno-političkih i gospodarskih sustava.“ U takvu se modelu međunarodnih odnosa „glavni sukob zbivao između dvaju najvećih nositelja polarnih struktura, odnosno između Sovjetskoga saveza i Sjedinjenih Američkih Država.“⁹

Prva izravna vojna konfrontacija između ratnih saveznika, SAD-a i SSSR-a, dogodila se oko pristupa Berlinu, glavnom gradu njihova zajedničkoga ratnoga neprijatelja. Staljin je 1948., kao odgovor na ujedinjavanje triju okupacijskih zona zapadnih Saveznika, presjekao pristupne putove prema Berlinu, koji se do kraja blokade opskrbljivao uglavnom

5 Vladimir Ibler, *Međunarodni odnosi*, Naprijed (1971), 470.

6 *Jugoslavenska enciklopedija*, svezak 3, Jugoslavenski leksikografski zavod (1977), 442.

7 *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža (2002), 266.

8 Radovan Vukadinović, *Međunarodni politički odnosi*, Politička kultura (2004), 217.

9 Radovan Vukadinović, *Međunarodni odnosi od hladnog rata do globalnog poretkta*, Agencija za komercijalnu djelatnost (2001), 161.

američkim zračnim mostom.¹⁰ Otada su se dva bloka pokušavala međusobno zastrašiti, a da nisu rješavali stvarne uzroke krize. Europa je bila oslobođena od nacionalsocijalizma, no u opasnosti da padne pod kontrolu novoga komunističkoga hegemonu. Slična opasnost prijetila je i novim državama u Aziji koje su imale nestabilne institucije i duboke unutarnje, a često i etničke podjele. Američki predsjednik Truman, kao što naglašava Kissinger, tada donosi fundamentalnu stratešku odluku za američku povijest i razvoj svjetskoga poretka: odustaje od politike da Amerika „ide sama“ te ju usmjerava prema cilju trajnoga oblikovanja novoga međunarodnoga poretka. Truman je pokrenuo niz inicijativa kao što su grčko-turski program pomoći iz 1947. (program je zamijenio subvencije kojima je Velika Britanija podupirala te važne države) i Marshallov plan iz 1948. s programom obnove koji je Europi donio ekonomski oporavak. Trumanov državni tajnik Dean Acheson predsjedavao je 1949. svečanošću kojom je obilježeno osnivanje NATO-a (Organizacije Sjevernoatlantskoga ugovora), koji je kasnije predstavljao stup novoga međunarodnoga poretka pod američkim pokroviteljstvom.¹¹

Formiranje NATO-a značilo je novi korak u uspostavi sigurnosti u Europi. „Međunarodni poredak više nije karakterizirala tradicionalna europska ravnoteža sila, rezultat promjenjivih koalicija više država nego je ono malo ravnoteže koja je i postojala svedeno na ravnotežu između dviju nuklearnih supersila. Kad bi ijedna od njih nestala ili se odbila angažirati, ravnoteža bi bila izgubljena, a protivnička bi strana postala dominantna. Ovo prvo se i dogodilo 1990. nakon raspada Sovjetskoga Saveza; drugo je pak izazivalo vječiti strah američkih saveznika tijekom hladnoga rata da bi Amerikanci mogli izgubiti interes za obranu Europe. Države koje su se priključile Organizaciji Sjevernoatlantskoga ugovora uložile su i dio svojih vojnih snaga, no više kao ulaznicu za ulazak u sklonište ispod američkoga nuklearnoga kišobrana nego kao instrument za jačanje lokalne obrane. Amerika je u Trumanovo doba zapravo radila na stvaranju unilateralnoga jamstva u obliku tradicionalnoga savezništva.“¹² Upravo pod Trumanom SAD postaje globalni igrač koji svoj utjecaj širi u Europi i diljem kontinenta (što je kasnije nazvano „Trumanovom doktrinom“ u kojoj neki vide korijene ideologije globalizma) prije svega u cilju suzbijanja komunističke ideologije.

10 Henry Kissinger, *Svjetski poredak*, Školska knjiga (2015), 243.

11 Kissinger, *Svjetski*, 244.

12 Isto.

Autor sveobuhvatnoga američkoga strateškoga plana tijekom hladnoga rata bio je do tada relativno nepoznati diplomat George Kennan, načelnik Političkoga odjela Američkoga veleposlanstva u Moskvi. Dok je Washington još uživao u poslijeratnoj euforiji i vjerovao u Staljinove „dobre namjere“, Kennan je prognozirao skorašnji sukob. U osobnom pismu jednom kolegi 1945. ustvrdio je da će se SAD morati suočiti s činjenicom da će se njihov sovjetski saveznik nakon rata pretvoriti u protivnika: „Stoga će se pojaviti fundamentalni sukob oko Europe između interesa pomorske sile s Atlantika, koja zahtijeva očuvanje snažnog i neovisnog političkog života na europskom poluotoku, te interesa ljubomorne euroazijske kopnene sile, koja se neprestano ljubomorno pokušava proširiti na zapad te nikad ne će pronaći mjesto, osim Atlantskog oceana, gdje bi se mogla prema vlastitom mišljenju sigurno zaustaviti“.¹³ Kenan je predložio eksplicitno strateški odgovor: „uzeti istodobno u svoje ruke sve karte koje imamo te započeti igrati s njima punom snagom“. Smatrao je da će istočnom Europom dominirati Moskva jer se nalazi bliže ruskim središtima moći nego Washingtonu, a sovjetske su snage tamo prve stigle. Zbog toga bi SAD trebao konsolidirati sferu u zapadnoj Europi pod američkom zaštitom – s granicom koja bi prolazila Njemačkom – te svojoj sferi podariti dovoljno snage i kohezije da se očuva geopolitička ravnoteža.¹⁴

Početak veljače Kennan je uputio znameniti *Long Telegram* američkom predsjedniku Trumanu u kojemu prikazuje pripreme Rusije za rat protiv zapadnoga kapitalizma.¹⁵ Iako se Kennan stajališta iz „Telegrama“ brzo odrekao, ona će ostati okosnicom američke vanjskopolitičke doktrine tijekom cijeloga hladnoga rata.¹⁶ Bit „Dugog Telegrama“ – ocjenjuje Kissinger – „bila je da je cijelu američku raspravu o sovjetskim namjerama potrebno iz temelja promijeniti. Sovjetski vođe su na odnose

13 Kennanova geopolitička promišljanja, kao što je vidljivo, bila su na jasnome tragu geopolitičkih postavki britanskoga geopolitičara Halforda Johna Mackindera o sukobu „kopnenjaka“ i „pomoraca“, pri čemu je najmoćnije središte kopnene moći (tzv. stožer) – unutrašnjost Euroazije. Velika europska nizina prema Mackinderu pogodna je za kretanje na zapad, što rezultira opasnošću od ruskoga prodora u Europu.

14 Kissinger, *Svjetski*, 245–246.

15 „Telegram, George Kennan to George Marshall [„Long Telegram“]“, *Harry S. Truman Presidential Library and Museum*, https://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/coldwar/documents/pdf/6-6.pdf, pristupljeno 1. ožujka 2019.

16 Emil Vladušić, *Drugi hladni rat*, Naklada Bošković (2016), 59–60.

Istoka i Zapada gledali kao na sukob između dviju suprotnih koncepcija svjetskoga poretka. ‘Tradicionalni i instinktivni ruski osjećaji nesigurnosti’ stopili su se s revolucionarnom doktrinom globalnoga dosega. Kremlj će sve aspekte međunarodnih odnosa tumačiti u odnosu prema sovjetskoj doktrini o borbi za ostvarivanje prednosti između onoga što je Staljin nazivao ‘dvama centrima svjetske važnosti’, kapitalizma i komunizma, čije je globalno nadmetanje bilo neizbježno te je moglo završiti sa samo jednim pobjednikom. Sovjeti su smatrali da je ta bitka neizbježna pa su ju takvom i učinili.’¹⁷

Kennanove prognoze pokazale su se vrlo preciznima. SSSR je kasnije stekao moć uglavnom na područjima uz njegove granice, a to su bile istočna Europa, Srednji istok, sjeveroistočna Azija, dok su Sjedinjene Države mrežama vojnih baza bile prisutne u nizu strateških mjesta diljem svijeta.

Hladni rat, koji je podrazumijevao utrku SAD-a i Sovjetskoga Saveza u gospodarstvu, naoružanju i tehnologijama, potpuno je definirao i kreirao međunarodne odnose u svijetu nakon Drugoga svjetskoga rata. Svijet je podijeljen na države koje su se opredijelile za kapitalizam i na države koje su prihvatile socijalizam, a žrtve takva rivaliteta često su bile zemlje tzv. Trećega svijeta u kojima se događala borba za interesna područja.¹⁸ Hladni je rat uključivao „mnogo više od američko-sovjetskih odnosa; primjerice: političko i gospodarsko nadmetanje među najrazvijenijim kapitalističkim državama, ideološke sukobe unutar i između država te političke, društvene i gospodarske promjene u Trećem svijetu.”¹⁹ „Kada se vjera u Marxa i Engelsa i Lenjina na kraju Drugog svjetskog rata spojila sa strahom od vojne moći i teritorijalnog širenja Sovjetskog Saveza“ – ističe Painter – „započeo je sukob u kojem se vodeći protagonisti jedino nisu izravno susreli na bojnopolju. Sve ostalo – ratovi preko posrednika u trećim zemljama, uplitanje u unutarnje odnose slabijih i manjih, trka u naoružavanju, dugogodišnje odvajanje svijeta u blokove, ideologizacija i politizacija sporta, kulture, nauke, manipulacija medijima, ekonomski eksperimenti, zabrana religije ili njena uporaba kao ideološkog oružja – bili su uobičajena područja sukobljavanja.”²⁰

17 Kissinger, *Svjetski*, 246.

18 Opš. u: Odd Arne Westad, *Globalni hladni rat: velike sile i treći svijet*, Golden marketing – tehnička knjiga (2008).

19 David Painter, *Hladni rat: povijest međunarodnih odnosa*, Srednja Europa (2002), 12.

20 Painter, *Hladni*, 5.

Glasnost i perestrojka u SSSR-u, pad Berlinskoga zida 1989., tzv. „Sinatrina doktrina“ Mihaila Gorbačova (prema pjesmi Franka Sinatre *My way*: SSSR je pod Gorbačovom dopustio susjednim državama da krenu svojim putem, što je bilo suprotno dotadašnjoj „Brežnjevljevoj doktrini“ ograničenoga suvereniteta), raspad SSSR-a, Jugoslavije i Čehoslovačke, revolucije 1989. i pad komunističkih sustava u drugim državama srednjoistočne Europe...²¹ Svi su ovi procesi označili kraj hladnoga rata iz kojega je kao pobjednik izišla Amerika.

3. Putinov govor u Münchenu – nagovještaj „novoga hladnoga rata“?

Nema nikakve sumnje da je raspad SSSR-a i slom komunizma značio veliku ideološku i geopolitičku pobjedu Sjedinjenih Američkih Država. Raspad SSSR-a ruski će predsjednik Vladimir Putin kasnije označiti kao „najveću geopolitičku katastrofu 20. stoljeća.“²² S ruskoga stajališta ona je to i bila: nakon razdoblja bipolarnosti raspadom SSSR-a ušli smo u razdoblje unipolarnosti s Amerikom kao „jedinom supersilom“ (Bush Stariji).

Geopolitičko stanje unipolarnosti, unutar kojega je Washington težio „dominaciji punoga spektra“ na političkom, ekonomskom, vojnom i informacijskom planu, tj. hegemonistička koncepcija međunarodnih odnosa, najsnažniju je rusku osudu doživjelo na spomenutoj sigurnosnoj konferenciji u Münchenu. Nakon što je čvrsto zavladao Rusijom i pokrenuo procese ponovnoga jačanja ruske vojne i gospodarske moći, Putin se 2007. osjetio dovoljno snažnim da baci rukavicu u lice SAD-u. U govoru u Münchenu govorio je o američkoj viziji „jednopolarnoga“ svijeta s „jednim središnjim autoritetom, jednom središnjom silom i jednim središtem za donošenje odluka“. Taj svijet Putin je nazvao „svijetom u kojemu postoji samo jedan gospodar, jedan vladar. Na kraju krajeva, takav je svijet poguban ne samo za one koji su unutar toga sustava, nego i za vlastodršca, jer ga se uništava iznutra!“²³

21 *Povijest 18 – Poslijeratno doba (1945. – 1985.)*, Biblioteka Jutarnjeg lista (2008), 638–647.

22 „Putin, before vote, says he'd reverse Soviet collapse if he could: agencies“, <https://www.reuters.com/article/us-russia-election-putin/putin-before-vote-says-hed-reverse-soviet-collapse-if-he-could-agencies-idUSKCN1GE2TF>, pristupljeno 15. veljače 2019.

23 William Engdahl, *Stoljeće rata 2. Tajni geopolitički plan američke vlade*, Detecta (2008), 21.

Putin je dodao: „Danas smo svjedoci jedne gotovo neobuzdane agresivne sile, vojne sile u međunarodnim odnosima, sile koja svijet gura u provaliju trajnih sukoba. Posljedica toga jest da nemamo dovoljno snage pronaći razumna rješenja za bilo koji od tih problema. Nemogućim također postaje i postizanje bilo kakva političkoga dogovora.“²⁴

Putin je spomenuo i omalovažavanje međunarodnoga prava: „Svjedoci smo sve većega omalovažavanja međunarodnoga prava. Neovisne zakonske norme zapravo se sve više približavaju zakonodavnome sustavu jedne države. Kada kažem jedne države, pritom naravno mislim prije svega na Sjedinjene Američke Države, koje su svoju državnu granicu prešle u svakom pogledu. To je očito u ekonomskoj politici, u političkim pitanjima i u politici kulture i obrazovanja koju nameće ostalim narodima. Ali kome se to sviđa? Tko je time zadovoljan?“²⁵

„Vladar Kremlja“ govorio je i o destabilizirajućem učinku „svemirskog naoružanja“ – „nemoguće je sankcionirati pojavu novoga, destabilizirajućega visokotehnološkoga oružja (...) novo razdoblje sukoba, posebice u svemiru. Rat zvijezda više nije fantazija nego stvarnost. (...) Prema mišljenju Rusije, militarizacija svemira mogla bi imati nepredvidljive posljedice po međunarodnu zajednicu i izazvati ništa manje nego početak nuklearnoga doba.“²⁶

Govoreći o oružanim sustavima, spomenuo je i postavljanje proturaketnih sustava u Poljskoj i Češkoj: „Planovi za širenje nekih elemenata sustava proturaketne obrane u Europi mogu nas samo uznemiriti. Kome je potreban sljedeći korak onoga što će u ovome slučaju biti neizbježna utrka u naoružanju?“²⁷

Nakon Putinova *minhenskoga* govora prvi put od raspada SSSR-a zapadni mediji progovorili su o novome hladnom ratu između SAD-a (Zapada) i Rusije²⁸, a o tome će posebno biti govora nakon rusko-gruzijskog rata 2008. Kasniji geopolitički procesi bit će još snažnije obilježeni

24 Isto.

25 Engdahl, *Stoljeće*, 21–22.

26 Engdahl, *Stoljeće*, 22.

27 Isto.

28 O novome hladnom ratu tada su se pojavile i prve akademske publikacije. Primjerice, Richard Sakwa objavio je rad pod naslovom „New Cold War or ‚twenty years‘ crisis? Russia and international politics“. (Richard Sakwa, „New Cold War or ‚twenty years‘ crisis? Russia and international politics“, *International affairs*, Blackwell Publishing Ltd/The Royal Institute of International Affairs (2008), str. 241–267).

neohladnoratovskom retorikom i politikom koja će svoju kulminaciju doživjeti nakon ruske okupacije Krima, akta koji predstavlja flagrantno kršenje međunarodnoga prava iza kojega stoji jasan ruski strateški interes kontrole Crnoga mora, i sankcija Zapada koje su uslijedile.

Intenzitet sukoba Zapada i Rusije od okupacije Krima 2014. do danas toliko je snažan da bez ikakve dvojbe možemo govoriti o nekome obliku novoga hladnoga rata.²⁹ Taj rat vodi se na diplomatskoj i medijsko-propagandnoj razini, a uključuje i novu utrku u naoružavanju i rat za energente.

4. Diplomatski rat SAD-a i Rusije – paradigma slučaja Skripal

Nakon ruske okupacije Krima, južne regije Ukrajine, međunarodna je zajednica 2014. osudila taj akt, a Ruskoj su Federaciji uvedene sankcije koje su obuhvatile veliki broj visokih ruskih političkih dužnosnika i vlasnika kapitala. Od tada novi hladni rat Zapada i Rusije dobiva snažniji intenzitet i zamah.

Novu eskalaciju neohladnoratovskih sukoba donio je slučaj trovanja bivšega ruskoga i britanskoga špijuna Sergeja Skripala koji je s kćerkom Julijom otrovan smrtonosnim nervnim agensom. Oboje su preživjeli, no ovo je trovanje izazvalo diplomatski rat Rusije i Velike Britanije. Britanci su tvrdili da su Skripala otrovali Rusi, dok su oni takve optužbe oštro odbacivali. Putin je optužbe za trovanje nazvao „proturuskom kampanjom.“³⁰

Sukob je doveo do protjerivanja 150 ruskih diplomata iz više od dvadeset zemalja. Jedan od britanskih najviše rangiranih špijuna, Andrew Parker, šef MI5, optužio je Rusiju za kazneno djelo i za „bezočno laganje“ te ju je upozorio kako riskira da postane još izoliranija.³¹ Kao recipročnu

29 Paul J. Sanders ističe da su rusko-američki odnosi nakon svrgavanja Janukoviča u Ukrajini i okupacije Krima gori nego što su bili odnosi između SAD-a i Sovjetskoga Saveza od 1986. nakon što su Ronald Reagan i Mihail Gorbačov uveli praksu, opreznu, ali konstruktivnu, suradnje koja se poboljšavala za vrijeme Reaganova mandata, kao i mandata George H. W. Busha (Paul J. Sanders, „Toward a New Cold War“, u *Costs of a New Cold War*, Center for the national interest (2014), 1).

30 „Skripal Saga Is Part of Anti-Russia Defamation Campaign – Political Commentator“, *Sputnik*, <https://sputniknews.com/analysis/201809131067987952-uk-russia-skripal-incident-anti-russia-defamation-campaign/>, pristupljeno 20. veljače 2019.

31 „Director General Andrew Parker Speech to BfV Symposium“, *Security service MI5*, <https://www.mi5.gov.uk/news/director-general-andrew-parker-speech-to-bfv-sym->

mjeru, Rusija je protjerala ukupno 59 diplomata iz 23 države. Moskva je objavila da time odgovara po njezinu mišljenju na neutemeljene zahtjeve desetcima ruskih diplomata da napuste većinom zapadne države koje su se pridružile Londonu i Washingtonu u izolaciji Moskve zbog trovanja Skripala. Dan ranije Moskva je naredila protjerivanje 60 američkih diplomata i zatvaranje američkoga konzulata u Sankt Petersburgu.³²

Nakon protjerivanja ruskih diplomata britanski BBC objavio je članak u kojemu je zaključio da se radi o najvećem protjerivanju diplomata još od vremena vrhunca hladnoga rata i neprijateljskih odnosa sa Sovjetskim Savezom. „Najnovije protjerivanje ruskih diplomata nedvojbeno podsjeća na hladni rat. Tako su na primjer 1986. SAD i SSSR nekoliko tjedana naizmjenice protjerivali jedni drugima diplomate. Predsjednik SAD-a Ronald Reagan protjerao je 80 sovjetskih diplomata, od kojih je petero bilo osumnjičeno za špijuniranje.“³³

Protjerivanje diplomata izazvalo je vrlo oštre izjave ruskog ministra vanjskih poslova Sergeja Lavrova. Na konferenciji za novinare, nakon susreta s ministrom vanjskih poslova Bangladeša, Lavrov je istaknuo da se mnogo govori o hladnom ratu i o tome da je situacija gora nego što je bila u vrijeme klasičnoga hladnoga rata, zato što su tada postojala neka pravila i poštivala se pristojnost. „Sada su naši zapadni partneri – mislim prije svega na Veliku Britaniju, Sjedinjene Američke Države i nekoliko zemalja koje ih slijepo prate – odbacili svaku pristojnost i pribjegavaju otvorenim lažima i potpunim dezinformacijama“ – izjavio je Lavrov. Šef ruske diplomacije dodao je da je Rusija više od svih zainteresirana za otkrivanje istine u slučaju Skripal i da s tim trovanjem nema veze. „Kada nema činjenica... oni se počinju iskaljivati na diplomatima, koji po definiciji trebaju održavati odnose, rješavaju teške situacije, tražiti neke načine za prevladavanje poteškoća, oni sada smanjuju mogućnosti za takav dijalog protjerivanjem diplomata pod izmišljenim izgovorima“, zaključio je Lavrov na spomenutoj konferenciji.³⁴

posium, pristupljeno 20. veljače 2019.

32 „Spy poisoning: Russia expels 60 US diplomats in tit-for-tat measure“, *BBC*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-43590933>, pristupljeno 20. veljače 2019.

33 Isto.

34 „Lavrov: hladni rat je i imao neka pravila, a ovaj sada...“, *Sputnik*, <https://rs.sputniknews.com/rusija/201804021115123115-lavrov-skripalj-sad-lazi/>, pristupljeno 20. veljače 2019.

U srpnju prošle godine, nekoliko mjeseci nakon „slučaja Skripal“, u Helsinkiju su se na prvome bilateralnome susretu susreli Putin i Trump.³⁵ Sastanak u Helsinkiju ocijenjen je kao početak nove faze u bilateralnim pregovorima, no nije – premda su neki analitičari govorili o „otkazu novoga hladnoga rata“ – postignut niti jedan dogovor koji bi značio realno poboljšanje u međusobnim odnosima. Stajališta oko Krima, Sjevernoga toka 2, sporazuma s Iranom, Assadove vlade/situacije u Siriji, Ukrajine, sankcija Rusiji ili pak ostalih spornih pitanja, ostala su nepromijenjena.

U ožujku 2019. Steve Bannon, bivši savjetnik Donalda Trampa, i skupina političkih savjetnika te bivših službenika američke administracije obnovili su rad Vijeća za suvremene ugroze. Riječ je o američkoj organizaciji iz doba hladnoga rata čija je zadaća bila „pomoći SAD-u suprotstavljanju izazovima terorizma, kao i ideologijama koje ga stimuliraju.“ Pretpostavlja se da će obnovljeno Vijeće primaran fokus staviti na Rusiju i Kinu.³⁶

5. Medijsko-propagandni rat Zapada i Rusije

Novi hladni rat Zapada i Rusije, kao i onaj okončan početkom devedesetih godina 20. stoljeća, odvija se i na medijsko-propagandnom planu. Dok Zapad koristi narativ o „malignome ruskom utjecaju“³⁷, Rusi zapadne zemlje, kako je navedeno, optužuju za „antirusku paranoju“.³⁸ Rusiju se optužuje za vođenje tzv. hibridnoga rata koji se definira kao „korištenje propagande, dezinformacija, hakerskih napada i informacijskog ratovanja da bi se ostvarili neki politički, ekonomski i drugi ciljevi“.³⁹ Dio

35 Jennie Neufeld, „Read the full transcript of the Helsinki press conference“, *Vox*, <https://www.vox.com/2018/7/16/17576956/transcript-putin-trump-russia-helsinki-press-conference>, pristupljeno 20. veljače 2019.

36 Zoran Meter, „Steve Bannon obnavlja rad hladnoratovskog vijeća. Glavni cilj – Kina“, *Geopolitika.News*, <https://www.geopolitika.news/analize/zoran-meter-steve-bannon-obnavlja-rad-hladnoratovskog-vijeca-glavni-cilj-kina/>, pristupljeno 27. ožujka 2019.

37 Connor O'Brien, „FBI director: Russia still running ‘malign influence operations’ against US“, *Politico*, <https://www.politico.eu/article/fbi-director-chris-wray-russia-still-running-malign-influence-operations-against-us/>, pristupljeno 20. veljače 2019.

38 „Western Anti-Russia Paranoia Reaches Fever-Pitch“, *Strategic culture foundation*, <https://www.strategic-culture.org/news/2019/02/01/western-anti-russia-paranoia-reaches-fever-pitch.html>, pristupljeno 20. veljače 2019.

39 Otvoreno: Vodi li se hibridni rat u Hrvatskoj?, *HRT*, <https://vijesti.hrt.hr/417366/otvoreno-sto-je-hibridni-rat-i-vodi-li-se-on-i-u-hrvatskoj>, pristupljeno

toga rata su tzv. lažne vijesti (*fake news*), tj. korištenje dezinformacija, obmana, poluinformacija i laži. Od metoda hibridnoga djelovanja na Balkanu navodi se rusko ismijavanje NATO-a. Rusiju se optužuje da je razvila medijsku mrežu posvuda, pa tako i po Balkanu, gdje postoji portal *Sputnik* koji se financira izravno iz Rusije, a cilj im je plasirati poluinformacije i laži.⁴⁰ Uz *Sputnik* tu je i *Russia Today*. Ova dva medija koriste se kao glavne poluge meke medijske moći ruske države. Prema pisanju ruskoga dnevnog lista *Izvestija*, SAD će tijekom 2019. stvoriti svoj „globalni sustav za pariranje ruskom informativnom utjecaju“. Navodno se planira formiranje cijele mreže nacionalnih centara za digitalna istraživanja po cijelom svijetu i da u suradnju s njima uključi „lokalne medije i nevladine organizacije“.⁴¹

Europski parlament u studenom 2016. izglasao je rezoluciju u kojoj se otvoreno optužuje Rusiju i Putina za financiranje stranaka i drugih organizacija unutar EU-a koje su protueuropski nadahnute. „Ruska vlada upotrebljava široku lepezu instrumenata, kao što su TV *Russia Today* na više jezika, pseudonovinska agencija *Sputnik*, društvene mreže..., kako bi se podijelilo Europu i umanjilo demokratske vrijednosti“, stoji u rezoluciji Europskog parlamenta.⁴² Rusija izdvaja znatna sredstva, izravno iz državne blagajne ili preko tvrtki i organizacija pod kontrolom Kremlja, a sve za razbijanje Europske unije i njezina saveza sa SAD-om, a propagandistička operacija Moskve ne odnosi se samo na medije, već i na stranke u Italiji, Francuskoj, Belgiji, Mađarskoj, V. Britaniji..., dodaje se u rezoluciji.⁴³ Putin je rezoluciju komentirao ovim riječima: „Svjedoci smo političke degradacije demokracije u zapadnim zemljama.“⁴⁴ Inače,

20. veljače 2019.

40 Isto.

41 „SAD formiraju medijsku mrežu za rat protiv Rusije, jedan centar u Crnoj Gori“, *Fakti*, <http://fakti.org/media-menju/sad-formiraju-mrezu-centara-za-demonitizovanje-rusije-jedan-ce-se-pojaviti-u-crnoj-gori>, pristupljeno 5. ožujka 2019.

42 Gabriel Samuels, „EU approves resolution to fight back against Russian ‚propaganda warfare‘“, *Independent*, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/eu-approves-resolution-to-fight-back-against-russian-propaganda-warfare-a7436036.html>, pristupljeno 20. veljače 2019.

43 „‚Friends of Russia‘ in EP: Resolution on Russian propaganda reveals Kremlin supporters“, *Unian Information Agency*, <https://www.unian.info/world/1651486-friends-of-russia-in-ep-resolution-on-russian-propaganda-reveals-kremlin-supporters-infographics.html>, pristupljeno 20. veljače 2019.

44 „‚Degradation of democracy‘: Putin responds to EU Parliament resolution on Russian media ‚propaganda‘“, <https://www.youtube.com/watch?v=GyBGBHdayjc>,

s Rusijom i Putinom ponajviše se povezuje mađarskoga premijera Viktora Orbána, talijanskoga vicepremijera Mattea Salviniija i francusku oporbenu političarku Marine Le Pen. Njih se uz Putina označava kao glavne zagovornike „i-liberalne demokracije“. Kritičari ističu da Rusija financira pojedine euroskeptične stranke u Europi s ciljem dezintegracije Europske unije.⁴⁵

Dio medijsko-propagandnoga rata su i međusobne prozivke za to tko je kriv za pokretanje novoga hladnoga rata. Zanimljivo je tako da je posljednji lider Sovjetskoga Saveza Mihail Gorbačov početkom 2015., govoreći o ukrajinskoj krizi, izjavio da je između Rusa i Amerikanaca objavljen „hladni rat“ koji bi „mogao prerasti i u oružani konflikt“. „Stalno slušamo o sankcijama Amerike i EU protiv. Jesu li oni izgubili glavu? Amerika se izgubila u dubinama džungle i vuče nas za sobom“, rekao je Gorbačov. Sovjetski čelnik koji je okončao hladni rat dodao je da SAD Rusiju uvlači u hladni rat, otvoreno pokušavajući slijediti „svoju genijalnu ideju da uvijek moraju trijumfirati“. „Hladni rat je već objavljen. I potom? Ne mogu sa sigurnošću tvrditi da se hladni rat ne će pretvoriti u pravi rat. Bojim se da oni žele riskirati“, kazao je u intervjuu ruskoj agenciji *Interfax*.⁴⁶

Na sigurnosnoj konferenciji u Münchenu 2016. ruski premijer Dmitrij Medvedev upozorio je na novi hladni rat Rusije i Zapada. Rekao je da velike jedinstvene Europe nema, naša gospodarstva rastu jako sporo, jačaju sukobi oko Europe, pred migracijskim smo kolapsom, odnosi Unije i Rusije su narušeni, u Ukrajini grmi građanski rat, a balkanske države još su nemirne i terorizam jača. Naglasio je da se samo kontinuiranom suradnjom Rusije i SAD-a može normalizirati stanje u Siriji te je dodao da je „NATO i dalje neprijateljski raspoložen prema Rusiji“. „Snažnijim riječima: skliznuli smo u razdoblje hladnoga rata“, upozorio je Medvedev. Na istoj Konferenciji glavni tajnik NATO-a Jens Stoltenberg izjavio je da NATO ne želi sukob i hladni rat, ali da je rusko ponašanje u Ukrajini izazvalo NATO-ovu reakciju, ne kako bi se vodio rat, nego kako bi

YouTube, pristupljeno 20. veljače 2019.

45 Samuel Charap, Jeremy Charipo, „Consequences of a New Cold War“, *Survival*, br. 57 (2), International Institute for Strategic Studies (2015.), str. 42.

46 „Gorbačov: Novi hladni rat već počeo“, *SEEBiz*, <http://www.seebiz.eu/gorbačov-novi-hladni-rat-vec-poceolar-104104/>, pristupljeno 20. veljače 2019.

ga se spriječilo. Dodao je da Rusija želi zastrašiti susjede i potkopati povjerenje u Europi.⁴⁷

Kao nova domena ratovanja posljednjih se godina sve više ističe i *cyber* prostor unutar kojeg Sjedinjene Američke Države kao glavne protivnike svojih interesa pronalaze Rusiju i Kinu.⁴⁸

6. Nova utrka u naoružanju?

Nova utrka u naoružanju između SAD-a i Rusije čini jednu od fundamentalnih okosnica novoga hladnog rata. Kontroverzni američki publicist i geopolitičar William Engdahl, kojega se na Zapadu percipira kao proruski orijentiranog autora, ističe da je posthladnoratovska američka utrka u naoružanju započela 2002. unilateralnim povlačenjem SAD-a iz sporazuma o ograničenju protubalističkih sustava (ABM, 1972.), nakon čega je, prema Engdahlu, uslijedila kampanja uvlačenja zemalja istočne Europe u NATO, sponzoriranje državnoga udara i građanskoga rata u Ukrajini i razmještanje raketnih obrambenih sustava u Poljskoj, Rumunjskoj, Južnoj Koreji i Japanu.⁴⁹ Povlačenjem SAD-a iz ABM iskazano je „američko nastojanje da ide u unilateralnu vojnu utakmicu koju niti Rusija, a ni bilo koja zemlja ne može pratiti“.⁵⁰

Kada je 1998. američki Senat glasao o prihvatu prve poslijehladnoratovske runde proširenja NATO-a prema istoku – što je bilo protivno obećanju NATO-a danog Gorbačovu da se Savez ne će širiti istočno i obuhvatiti teritorije bivših članica Varšavskoga ugovora, ako Rusija prihvati ostanak ujedinjene Njemačke u NATO-u⁵¹ – zanimljivo je da se je upravo George Kennan, tvorac američke hladnoratovske strategije „obuzdavanja“ SSSR-a, u *New York Timesu* usprotivio takvoj politici. Kenan je tada upozorio: „*Mislim da je to početak novoga hladnoga rata.*

47 „Konferencija u Münchenu: Medvedev - „Hladni rat Rusije i Zapada“, *HRT*, <https://vijesti.hrt.hr/321941/konferencija-u-munchenu-poziv-na-suradnju-i-dijalog>, pristupljeno 20. veljače 2019.

48 Božo Kovačević, *Cyber war – američka izlika za novi hladni rat?*, *Polemos*, br. 16, Hrvatsko sociološko društvo i Naklada Jesenski i Turk i Institut za društvena istraživanja u Zagrebu (2013), 91–110.

49 William Engdahl, „Putin Is Not Rattling Nuclear Sabers – It’s Real“, *New Eastern Outlook*, <https://journal-neo.org/2018/03/06/putin-is-not-rattling-nuclear-sabers-it-s-real/>, pristupljeno 20. veljače 2019.

50 Jadranka Polović, „Geopolitika novoga hladnog rata“, *7 Dnevno*, <http://7dnevno.hr/geopolitika/dr-sc-jadranka-polovic-geopolitika-novog-hladnog-rata-1/>, pristupljeno 20. veljače 2019.

51 Emil Vidušić, *Hladni rat – vruće cijevi*, Naklada Bošković (2013), 445.

*Mislim da će Rusi postupno veoma neprijateljski reagirati i da će to utjecati na njihovu politiku. Mislim da je to tragična pogreška. Nije bilo apsolutno nikakvog razloga za to. Nitko nije prijetio nikome. Zbog ovoga proširenja američki bi se oci osnivači prevrnuli u grobu... Pogotovo su me uznemirile tvrdnje o Rusiji kao zemlji koja jedva čeka da napadne zapadnu Europu. Zar ti ljudi ne razumiju? Naši hladnoratovski sporovi bili su sa sovjetskim komunističkim režimom. Sada okrećemo leđa istim ljudima koji su izveli najveću revoluciju bez krvi u povijesti da bi uklonili taj sovjetski režim. A ruska demokracija je isto toliko napredna, ako ne i naprednija, od one u zemljama za koje smo se upravo obvezali da ćemo ih štititi od Rusije.*⁵²

Tijekom predizborne kampanje za predsjedničke izbore u ožujku 2018. godine Vladimir Putin predstavio je nove ruske strateške oružane sustave. Održana je videoprezentacija probe lansiranja – kako su je nazvali – najmoćnije hipersonične rakete na svijetu *Sarmat* koja će uskoro zamijeniti rakete *Vojvoda* koje zapadnjaci nazivaju *sotona*. Na prezentaciji je rečeno da nova raketa nema ograničenja i da može pogoditi bilo koji cilj na zemlji. Riječ je o sustavu koji može izvršiti napad preko Sjevernoga i Južnoga pola, što u prijevodu znači da može ugroziti i teritorij SAD-a koji je iz smjera Južnoga pola potpuno nezaštićen. Putin je istaknuo da novo oružje ne će moći zaustaviti ni američki proturaketni sustavi u Europi i Aziji. Dodao je da Rusija ima još dva oružja koja mogu nositi nuklearni teret – zračni i podvodni projektil. Ustvrdio je kako je Rusija reagirala nakon što je niz godina tražila od SAD-a da ne odustane od sporazuma kojim se ograničava proizvodnja i uporaba balističkih projektila. „Sad ćete nas slušati“, kazao je na kraju svojega govora.⁵³

U listopadu prošle godine američki predsjednik Donald Trump najavio je američko povlačenje iz ugovora o nuklearnom naoružanju srednjega dometa (Sporazum o eliminaciji nuklearnih raketa kratkoga i srednjega dometa [*Intermediate-range Nuclear Forces Treaty* – INF]) koji su 1987. potpisali Mihail Gorbačov i Ronald Reagan. Ovaj ugovor podrazumijeva eliminaciju svih nuklearnih i konvencionalnih raketa dometa od 500 do

52 Thomas L. Friedman, „Foreign Affairs; Now a Word From X“, *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/1998/05/02/opinion/foreign-affairs-now-a-word-from-x.html>, pristupljeno 20. veljače 2019.

53 „Pogledajte novo Putinovo nuklearno oružje, za koje kaže da je nepobjedivo: „Sad ćete nas slušati...““, *Dnevnik*, <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/pogledajte-novo-putinovo-nuklearno-oruzje-za-koje-kaze-da-je-nepobjedivo-sad-ce-te-nas-slusati---508475.html>, pristupljeno 20. veljače 2019.

1000 kilometara, i od 1000 do 5500 km, kao i uređaja za njihovo lansiranje. „Rusija je prekršila sporazum. Krši ga već godinama i ne znam zašto predsjednik Obama nije pregovarao ili se povukao. Nećemo im dopustiti da krše nuklearni sporazum i proizvode oružje. Mi smo ti koji smo ostali u sporazumu i poštovali ga. Morat ćemo proizvoditi to oružje, osim ako nam Rusija i Kina kažu da one to ne će činiti“, rekao je Trump. Iz Moskve su poručili da će američko povlačenje iz ugovora učiniti svijet opasnijim. Ruski ministar vanjskih poslova Sergej Lavrov izjavio je da svaka akcija ima svoju reakciju i da toga Amerika mora biti svjesna: „Mi imamo svoju odgovornost prema globalnoj stabilnosti i nadamo se da Amerikanci znaju da se to isto očekuje i od njih“, rekao je.⁵⁴

Nakon američkoga povlačenja iz INF-a 2. veljače ove godine (uz mogućnost da se unutar sljedeće pola godine postigne novi dogovor), iz Sporazuma se povukla i Rusija. Nakon ovih poteza postavlja se pitanje što će sada biti i sa Sporazumom Start 3 (*Sporazum o mjerama za daljnje smanjenje i ograničenje strateškog ofenzivnog naoružanja*) koji je stupio na snagu 2011., a predviđa smanjenje strateškoga ofenzivnoga naoružanja. Start 3 važan je jer ograničava konkurenciju između SAD-a i Rusije i čini je ipak koliko toliko transparentnom i predvidljivom. Riječ je o jedinom instrumentu uzajamne kontrole između SAD-a i Rusije kad su u pitanju strateški ofenzivni sustavi. Ukidanje zabrane raketa srednjega dometa i Europu čini potencijalnom metom. Naime, izlazak iz sporazuma SAD-u omogućuje da u Europi rasporedi ofenzivne sustave, a nema nikakve sumnje da bi to izazvalo i oštru reakciju Moskve.

Ruska državna televizija 25. veljače objavila je popis američkih vojnih postrojenja koje će Moskva ciljati u slučaju nuklearnoga napada i navela kako će ih nadzvučna raketa koju Rusija razvija moći pogoditi za manje od pet minuta.⁵⁵ Glavni tajnik NATO-a Jens Stoltenberg, međutim, izjavio je da NATO ne namjerava rasporediti nove nuklearne rakete kopnenoga baziranja u Europi.⁵⁶

54 „Počinje li novi hladni rat?“, HRT, <https://vijesti.hrt.hr/468460/pocinje-li-novi-hladni-rat>, pristupljeno 20. veljače 2019.

55 Andrew Osborn, „After Putin’s warning, Russian TV lists nuclear targets in U.S.“, Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-usa-nuclear-russia/after-putins-warning-russian-tv-lists-nuclear-targets-in-u-s-idUSKCN1QE1DM>, pristupljeno 26. veljače 2019.

56 „NATO poziva Rusiju da ispuni obveze iz sporazuma INF“, *Aljazeera Balkans*, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/nato-poziva-rusiju-da-ispuni-obaveze-iz-sporazuma-inf>, pristupljeno 5. ožujka 2019.

Američka administracija smatra da novi ruski projektil Novator 9M729, koji je NATO savezu poznatiji pod imenom SSC-8, svojom veličinom i dometom krši odredbe INF sporazuma. Ako se Moskva ogлуši na američko šestomjesečno upozorenje (koje kreće od 2. veljače) i nastavi razvijati nuklearno oružje, ugovor će se proglasiti „u potpunosti mrtvim“.⁵⁷

Kako bilo, iz SAD-a najavljuju da će u kolovozu testirati sustav lansiranja krstarećih raketa sa zemlje dometa oko 1000 km⁵⁸, a slične najave još ranije imamo i iz Rusije u vidu dogradnje „male rakete“ iz operativno-taktičkoga kompleksa *Iskander-M*⁵⁹, što se može protumačiti kao početak nove utrke u naoružanju. Ta će utrka, nema nikakve sumnje, obuhvaćati i nove hipersonične sustave koje razvijaju SAD, Rusija i Kina.⁶⁰

S jedne strane, prijepori oko naoružanja SAD-a i Rusije klasičan su primjer „sigurnosne dileme“, tj. stanja u kojemu se svako povećanje sigurnosti jedne države, nabavkom novoga oružja, tumači kao izlika za drugu stranu kako bi povećala svoja izdvajanja za obranu (interesi vojno-industrijskoga kompleksa). S druge strane, retorika koja se glede nuklearnoga naoružanja koristi u neohladoratovskim nadmetanjima, ponekad izaziva bojazan od povratka na političko-sigurnosnu situaciju iz vremena kubanske raketne krize kad je postojala ozbiljna mogućnost nuklearnoga rata dvije supersile, SAD-a i Sovjetskoga Saveza.

Pojedini analitičari u prijeporima oko INF Sporazuma vide interes SAD-a, ali i Rusije da u sporazume o nuklearnom naoružanju bude uključena i Kina. Američki državnik tajnik Mike Pompeo izjavio je da

57 Tea Trubić, „SAD izlazi iz još jednog nuklearnog sporazuma, Rusija odgovorila istom mjerom“, *Euractiv*, <https://euractiv.jutarnji.hr/PiD/sigurnost/sad-izlazi-iz-jos-jednog-nuklearnog-sporazuma-europa-opet-na-udaru-ruskih-projektila/8333810/>, pristupljeno 20. veljače 2019.

58 Robert Burns, „Pentagon plans tests of long-banned types of missiles“, *Military Times*, <https://www.militarytimes.com/news/pentagon-congress/2019/03/13/pentagon-plans-tests-of-long-banned-types-of-missiles/>, pristupljeno 16. ožujka 2019.

59 Nikolaj Litovkin, „Kakve će se rakete pojaviti u ruskoj vojsci nakon povlačenja SAD-a iz Sporazuma o nuklearnom oružju?“, *Russia Beyond*, <https://hr.rbth.com/science/83019-rakete-ruska-vojska-nuklearno-naoruzanje>, pristupljeno 16. ožujka 2019.

60 Amanda Macias, „Russia and China are ‘aggressively developing’ hypersonic weapons – here’s what they are and why the US can’t defend against them“, *CNBC*, <https://www.cnn.com/2018/03/21/hypersonic-weapons-what-they-are-and-why-us-cant-defend-against-them.html>, pristupljeno 1. ožujka 2019.

bi se Kina trebala priključiti START-u, za čije se pregovaranje s Rusijom SAD priprema.⁶¹

7. Plinski rat SAD-a i Rusije

Povratak Rusije kao velesile na međunarodnu scenu ova euroazijska kopnena sila dobrim dijelom može zahvaliti svojim energetske potencijalima koje je Putin sustavno koristio kao instrument povratka ruske moći, čemu je pogodovala povećana potrošnja energenata na svjetskoj razini. Još 2005. Putin je na neki način implicirao energetske potencijal Rusije kao sredstvo njezine vanjske politike kad je izjavio da je njegova država lider na svjetskom energetske tržištu.

Oko 40 posto plina EU uvozi iz Rusije, što je dovelo da izgradnje tzv. Sjevernoga toka 1 (*Nord Stream*) kojim se prirodni plin iz ruskoga grada Vyborg preko baltičkoga podmorja transportira do njemačkoga grada Greifswalda. Dogovor o gradnji Sjevernoga toka 1 postignut je 2005., ali zbog protivljenja baltičkih zemalja i Poljske, kao i prigovora Švedske, Finske i Danske zbog mogućih ekoloških rizika, prva cijev plinovoda otvorena je tek 2011., a druga 2012. Tom prilikom tadašnji ruski predsjednik Dmitrij Medvedev izjavio je da je otvorena „nova stranica energetske partnerstva između Rusije i Njemačke“, dok je njemačka kancelarka Angela Merkel ovaj plinovod – s kapacitetom od 55 milijardi kubičnih metara plina – nazvala „jednim od najvećih infrastrukturnih projekata našega vremena“.⁶²

U međuvremenu je zbog povećanja potrošnje došlo i do gradnje Sjevernoga toka 2 (najavljuje se i Sjeverni tok 3), s dodatnih 55 milijardi kubičnih metara plina, koji treba ići usporedno sa Sjevernim tokom 1. Gradnji Sjevernoga toka 2 protive se Poljska, Ukrajina i baltičke zemlje. Gradnji se snažno protive i Sjedinjene Američke Države, a Donald Trump je nedavno upozorio da bi mogao uvesti sankcije njemačkim kompanijama koje će nastaviti suradnju s Rusijom na izgradnji ovoga plinovoda.⁶³

61 „Pompeo želi Kinu u sporazumu o nuklearnom naoružanju“, *Aljazeera Balkans*, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/pompeo-zeli-kinu-u-sporazumu-o-nuklearnom-naoruzanju>, pristupljeno 11. travnja 2019.

62 „Otvoren plinovod Sjeverni tok“, *HRT*, <https://vijesti.hrt.hr/137583/otvoren-plinovod-sjeverni-tok>, pristupljeno 20. veljače 2019.

63 „SAD prijeti sankcijama njemačkima kompanijama“, *Energetika-net*, <http://www.energetika-net.com/vijesti/plin/sad-prijeti-sankcijama-njemackim-kompanijama-27920>, pristupljeno 20. veljače, 2019.

U Washingtonu se na ruske energente ne gleda samo kao na ekonomsku nego i kao na geopolitičko-sigurnosnu kategoriju. Sjedinjene Države smatraju da svojom energetsom politikom Rusija širi i svoj geopolitički utjecaj u Europi, a da će izgradnjom Sjevernoga toka 2 Njemačka (koja se posljednjih godina nastoji sve više distancirati od SAD-a i pretvoriti EU u instrument svoje političke i ekonomske moći) postati ekskluzivni distributer ruskoga plina za Europu. Sredinom ožujka 2019. Europski parlament izglasovao je neobvezujuću rezoluciju o zaustavljanju Sjevernoga toka 2.⁶⁴

Amerika, međutim, ima i svoje ekonomske interese. Najveće zalihe konvencionalnoga prirodnoga plina, poznato je, postoje u Rusiji, Iranu i Kataru, no zalihe plina iz škriljavaca, koje su tehnički obnovljive, široko su rasprostranjene, a u velikoj količini imamo u SAD-u. Nakon godina znanstveno-istraživačkih napora u SAD-u je usavršena metoda tzv. hidrauličkoga frakturiranja, što je dovelo do toga da je proizvodnja plina iz škriljavaca s 1 % u 2010. narasla na 23 % ukupne američke proizvodnje prirodnoga plina. Sjedinjene Američke Države pretekle su Rusiju i Saudijsku Arabiju po proizvodnji plina, ali ove države i dalje, naravno, imaju primat jer je SAD i najveći potrošač plina. No, s obzirom na to da SAD sada ima dovoljno plina ne samo za svoje potrebe nego i za izvoz, američki je cilj postojeće uvozne LNG terminale transformirati u izvozne te svoj ukapljeni plin prodavati drugim državama.⁶⁵

Dio američke energetske politike je izgradnja LNG terminala u Poljskoj, ali i u Hrvatskoj na otoku Krku. Ukapljeni plin zasad je zbog cijene transporta skuplji od ruskoga plina koji se transportira preko cijevi, no istraživanja bi u budućnosti razliku u cijeni trebala učiniti osjetno manjom. Mogućnost kupnje američkoga ukapljenoga plina u skladu je s politikom EU-a o diverzifikaciji opskrbnih pravaca. A diverzifikacija i konkurencija mogle bi donijeti i manje cijene plina. Primjerice, kad je Litva izgradila LNG terminal, ruski je Gazprom praktički istoga trenutka

64 Dominik Istrate, „Nord Stream 2 must be stopped, EU parliament says“, *Emerging Europe*, <https://emerging-europe.com/news/nord-stream-2-must-be-stopped-eu-parliament-says/>, pristupljeno 15. ožujka 2019.

65 Davor Božinović, *Globalna sigurnost. Sigurnosni izazovi u 21. stoljeću*, Narodne novine (2016), 34–35.

snizio cijenu plina za Litvu za čak 20 posto.⁶⁶ Nakon početnih odbijanja, zanimanje za plin iz LNG-a na Krku izrazila je Mađarska.⁶⁷

Krajem prosinca 2018. američki veleposlanik u Republici Hrvatskoj, Robert Kohorst, napisao je članak u kojemu se založio za izgradnju LNG terminala na Krku. Istodobno je pozvao Europu da treba reći „ne“ projektu Sjeverni tok 2.⁶⁸ Na taj je članak reagirao ruski veleposlanik u Republici Hrvatskoj Anvar Azimov koji je istaknuo da Sjedinjene Države ne prezaju ni od čega kako bi natjerala Europu da gradi LNG terminale u cilju prodaje skupljega plina.⁶⁹

Kao pravac diverzifikacije, koji bi trebao smanjiti ovisnost o ruskom plinu, navodi se i plin na području istočnoga Mediterana. Na ovome području pronađena su velika nalazišta prirodnoga plina, a 2017. čelnici Italije, Izraela, Grčke i Cipra dogovorili su realizaciju najdužega podvodnoga plinovoda kojim bi se plin iz istočnoga Mediterana dopremao do južne Europe.⁷⁰

I Washington i Moskva odlično su svjesni znamenite Kissingerove rečenice o tome da kontrola energenata znači i kontrolu nad državama jer bez energenata ne može funkcionirati niti jedno gospodarstvo. A s obzirom na to da američka i ruska energetska politika, kako vidimo, imaju disparatne postavke, u godinama koje slijede nedvojbeno možemo očekivati nova geopolitička trvenja na planu energetike koja će svoj korijen imati u financijskim interesima SAD-a i Rusije. U tom smislu

66 Agnia Grigas, „Standing Up to Gazprom: What Ukraine Can Learn from Lithuania“, *Atlantic Council*, https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/standing-up-to-gazprom-what-ukraine-can-learn-from-lithuania?fbclid=IwAR2gArwqjj_gCySFqTadArKII2e0Un0UxBhkBN-VOS5PoyhwUEcf9Hdarlv8, pristupljeno 22. veljače 2019.

67 „Mađari ipak zainteresirani za plin s hrvatskog LNG-a“, *SEEBiz*, <http://www.seebiz.eu/madari-ipak-zainteresirani-za-plin-s-hrvatskog-lng-a/ar-190842/?fbclid=IwAR11vy-UX0MPIKvxeWJr-anzybJljsMNJXjdOKO3uI3e-X4clhSr-9loFVhM/>, pristupljeno 7. ožujka 2019.

68 W. Robert Kohorst, „Europa treba reći ‚ne‘ projektu Sjeverni tok2“, *Večernji list*, <https://www.vecernji.hr/vijesti/europa-treba-reci-ne-projektu-sjeverni-tok-2-1290230>, pristupljeno 22. veljače 2019.

69 Anvar Azimov, „Skuplji američki plin platit će hrvatski građani“, *Večernji list*, <https://www.vecernji.hr/vijesti/skuplji-americki-plin-platit-ce-hrvatski-gra-ani-1291142>, pristupljeno 22. veljače 2019.

70 „Dogovoren podmorski plinovod iz Izraela do Europe“, *Energetika-net*, <http://www.energetika-net.com/vijesti/plin/dogovoren-podmorski-plinovod-iz-izraela-do-europe-24497>, pristupljeno 23. veljače, 2019.

bitno je napomenuti da se američko-ruska bitka za europsko plinsko tržište sve više širi i na područje LNG-a. Donedavno se radilo o zoni „isključivoga američkoga interesa“, dok je sada i Rusija zainteresirana za izgradnju LNG projekata.⁷¹

Prema ocjenama kritičara američke intervencionističke politike, borba za naftu (iz koje se, dakako, dobivaju različiti derivati) glavna je „značajka drugoga hladnoga rata. Zato se oružani sukobi danas i vode u Libiji, Sudanu, Iraku i Siriji, zemljama nafte, a ne radi rušenja tamošnjih diktatora i uspostavljanja demokracije u tim državama. Golemi energetske izvori na Arktiku, u sjevernoj i istočnoj Africi, kavkaskom području, Perzijskom zaljevu, Južnokineskom moru, Tibetskoj visoravni i u nekim zemljama Južne Amerike glavna su poprišta sadašnjega sukoba interesa i zbog kontrole pomorskih komunikacija u Indijskom oceanu te u Južnokineskom moru i zbog mogućih ratova između velesila.“⁷²

8. Proxy ratovi novoga hladnog rata

Kao i „stari“, i „novi“ hladni rat SAD-a i Rusije reflektira se i na druge države u svijetu čiji su teritoriji strateški i gospodarski važni za ove dvije velesile. Riječ je o tzv. posredničkim ratovima (engl. *proxy war*) u kojemu prekooceanska i kopnena sila koriste treće države kako bi ostvarile vlastite interese.

Za primjer možemo uzeti Ukrajinu u kojoj je do previranja došlo 2014. nakon tzv. majdanskoga prevrata u kojemu je detroniziran dotadašnji proruski ukrajinski predsjednik Viktor Janukovič.⁷³ Ukrajina je, kao što ističe prof. dr. sc. Mirko Bilandžić, „dio velike strateške igre Zapada i Ruske Federacije. Ona je naprosto žrtva te igre, igre u kojoj supermoćni ne žele kompromis. To je igra u kojoj jedan gubi, a drugi dobiva. Zapad i Ruska Federacija žele Ukrajinu naprosto u orbiti vlastitih strateških interesa. Druge opcije zasad nisu ozbiljno operacionalizirane“.⁷⁴

71 Zoran Meter, „Američko-ruska energetska bitka s plinovoda se prebacuje i na LNG plin“, *Geopolitika news*, <https://www.geopolitika.news/analize/zoran-meter-americko-ruska-energetska-bitka-s-plinovoda-se-prebacuje-i-na-lng-plin/>, pristupljeno 27. veljače 2019.

72 Vladušić, *Drugi*, 404–405.

73 Dakako, povratak Rusije na globalnu scenu rezultirao je interesom za jačanjem njihova utjecaja i u drugim državama bivšega Sovjetskog Saveza, što je, među ostalim, dovelo do formiranja Euroazijske ekonomske zajednice.

74 „Mirko Bilandžić: Ukrajina je žrtva u velikoj igri Zapada i Rusije!“, *Magazin Glasa Slavonije*, <http://www.glas-slavonije.hr/234740/1/Mirko-Bilandzic-Ukrajina->

Druga država u kojoj se sukobljavaju interesi SAD-a i Rusije je Sirija u kojoj se vodi građanski rat od proljeća 2011. Uz SAD i Rusiju u ovaj su rat uključene i okolne regionalne sile Iran, Saudijska Arabija i Turska. Prema Vedranu Obučini, u Siriji se vodi glavna bitka „o tome kakav će biti međunarodni poredak. Hoće li biti unipolarni u kojem SAD drži i dalje najveću tehnološku i diplomatsku silu u svijetu ili će svijet biti multipolarni, uz Rusiju, Kinu pa i neke druge sile“.⁷⁵ Sirija je, ističe Muftić, „civilizacijski epicentar svijeta“, a svako „podrhtavanje u epicentru se kao potres osjeća diljem planeta. Reći da se u Siriji vodi Treći svjetski rat nipošto nije pretjerivanje – sve regionalne i svjetske sile uključene su u sirijski rat, neposredno ili posredno, mnogo više nego što je bio slučaj s hladnoratovskim *proxy*-ratovima. Rat će uskoro ući u svoju devetu godinu, a ‘sirijski čvor’ postaje sve zapetljaniji.“⁷⁶

Recentna događanja u Venezueli također ukazuju na suprotne poglede SAD-a i Rusije na stanje u ovoj južnoameričkoj državi. Sukladno Monroevoj doktrini⁷⁷, SAD na Venezuelu gleda kao na svoje „dvorište“, dok Ruska Federacija ima svoje ekonomske interese s obzirom na to da je ruska kompanija Rosneft uložila velika sredstava u naftna polja Venezuele. Ukupna vrijednost ruskih ulaganja u Venezuelu iznosi 15 milijardi dolara, a kineskih čak 50 milijardi⁷⁸, tako da su Rusija i Kina očekivano uložile veto na nacrt rezolucije SAD-a u kojemu se poziva na

je-zrtva-u-velikoj-igri-Zapada-i-Rusije, pristupljeno 23. veljače 2019.

- 75 Zdenko Duka, „Važnije nego se na prvu misli: u Siriji se vodi glavna bitka za liderstvo u svijetu“, *Novi list*, <http://www.novolist.hr/Vijesti/Svijet/VAZNIJE-NEGO-SE-NA-PRVU-MISLI-U-Siriji-se-vodi-glavna-bitka-za-liderstvo-u-svijetu>, pristupljeno 24. veljače 2019.
- 76 Davor Dijanović, „Razgovor s E. Muftićem: Reći da se u Siriji vodi Treći svjetski rat nipošto nije pretjerivanje“, *Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća*, <https://www.hkv.hr/razgovori/30969-razgovor-s-e-mufticem-reci-da-se-u-siriji-vodi-treci-svjetski-rat-niposto-nije-pretjerivanje.html>, pristupljeno 1. ožujka 2019.
- 77 Monroeova doktrina termin je za dva ključna principa vanjske politike SAD-a koje je u svojoj poruci Kongresu 2. prosinca 1823. formulirao tadašnji predsjednik SAD-a, James Monroe. Prema toj doktrini „SAD ne će trpjeti punu slobodu djelovanja neameričkih država na američkom kontinentu, a same sebi nameću isto ograničenje slobode u svojoj politici na evropskom kontinentu.“ (Vladimir Ibler, *Rječnik međunarodnog javnog prava*, Informator (1987), 177.
- 78 Karlo Vajdić, „Rusi i Kinezi utukli su previše novca u Venezuelu da bi se olako odrekli Madura, a on je Amerikancima trn u oku“, *Tportal*, <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/rusi-i-kinezi-utukli-su-previs-e-novca-u-venezuelu-da-bi-se-olako-odrekli-madura-a-on-je-amerikancima-trn-u-oku-foto-20190128>, pristupljeno 24. veljače 2019.

„slobodne, poštene i vjerodostojne“ predsjedničke izbore u Venezueli te na „slobodnu dopremu humanitarne pomoći“ toj zemlji.⁷⁹ Za Moskvu i Peking ovom se rezolucijom želi postići smjena režima.

U izvještaju minhenske sigurnosne konferencije za 2019. godinu pod nazivom „Velika slagalica: Tko će skupiti dijelove?“ ističe se da se negativan razvoj situacije na tzv. Zapadnom Balkanu intenzivira dok drugi akteri povećavaju svoj utjecaj, a među njima se posebno ističu Kina i Rusija. Rusija je, navodi se, „tradicionalni igrač“ u regiji, a sada Balkan promatra kao ključni dio nove „velike igre“ koja može pomoći u ometanju i slabljenju EU-a. Moskva, ističe se, poduzima mjere za destabilizaciju Zapadnog Balkana, uključujući aktivne napore za poticanje etničkoga konflikta i izazivanje frustracije kod EU mjerama antizapadne propagande.⁸⁰

Prema zapovjedniku NATO snaga u Europi, američkom generalu Curtisu Scaparrotiju, sigurnosno stanje na Balkanu je „vrlo krhko“, zahvaljujući „malignom“ utjecaju Rusije. Rusija u regiji pothranjuje one ideje koje nemaju perspektivu, kočeci Balkan na putu prema euroatlantskim integracijama.⁸¹

Borba za utjecaj SAD-a i Rusije vodi se i u Hrvatskoj. Dr. Theodor Karasik u članku za *Euronews* objavio je članak pod naslovom „Uđe li Hrvatska u eurozonu, Rusija će dobiti najsnažnije oružje u Europi“, u kojemu se navodi da u RH postoji „prijateljsko ozračje za Rusiju“, pa su tako Rusi preuzeli Agrokor, a Prvo plinarsko društvo (PPD) potpisalo je desetogodišnji ugovor s ruskim Gazpromom o isporuci prirodnog plina, što ju je udaljilo od energetske alternative preko LNG-a na Krku.⁸²

79 David Wainer, „Russia, China Veto UN Resolution Seeking Venezuela Elections“, *Bloomberg*, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-02-28/russia-china-veto-un-resolution-seeking-venezuela-elections>, pristupljeno 1. ožujka 2019.

80 „The Great Puzzle: Who Will Pick Up the Pieces?, *Munich Security Conference*, <https://www.securityconference.de/en/publications/munich-security-report/munich-security-report-2019/>, pristupljeno 1. ožujka 2019.

81 Irina Meter, „Američki general: „maligan“ utjecaj Rusije na Balkanu i lažne nade za Srbiju“, *Geopolitika news*, <https://www.geopolitika.news/vijesti/americki-general-maligan-utjecaj-rusije-na-balkanu-i-lazne-nade-za-srbiju/?fbclid=IwAR0bMH3H-83X-aaq75cbCVTDN98j7qSubP7XUB8ObAJOPtmbWcOBJEHcM4M>, pristupljeno 8. ožujka 2019.

82 Theodore Karasik, „If Croatia joins the Eurozone, it would give Russia its greatest weapon in Europe“, *Euronews*, <https://www.euronews.com/2019/01/22/if-croatia-joins-the-eurozone-it-would-give-russia-its-greatest-weapon-in-europe-view>, pristupljeno 26. veljače 2019.

Različiti interesi SAD-a i Rusije oko naftne kompanije INA-e prošle su se godine odrazili u javnim prepucavanjima Roberta Kohorsta i Anvara Azimova, američkoga i ruskoga veleposlanika u Republici Hrvatskoj⁸³, a kraj prošle godine obilježili su, kako smo istaknuli, slični tonovi kad je u pitanju kupovanje američkoga i ruskoga plina.

9. Differentia specifica novoga hladnoga rata

„Potencijalno najopasniji scenarij predstavljala bi velika koalicija Kine, Rusije i možda Irana, u formi ‘antihegemonškoga’ savezništva koje ne bi nastalo na temelju zajedničke ideologije, već na temelju sukladnih nezadovoljstava. Ovakav bi savez snagom i veličinom podsjećao na neka-danšnji kinesko-sovjetski blok, s time da bi ovaj put Kina vjerojatno bila predvodnik, a Rusija bi slijedila“ – napisao je 1997. Zbigniew Brzezinski, uz Kissingera najveći američki geopolitičar druge polovice 20. stoljeća.⁸⁴

Brzezinskova geostrateška predviđanja pokazala su se točnima. Dvadeset godina nakon izdavanja knjige „Velika šahovska ploča“, u prosincu 2017., nova strategija nacionalne sigurnosti SAD-a američkoga predsjednika Donalda Trumpa, u skladu s postulatima „principijelnoga realizma“, kao najveću sigurnosnu ugrozu SAD-a predstavlja Rusiju i Kinu, kao „revizionističke sile“ koje su nezadovoljne sadašnjim poretom i teže njegovoj promjeni. Te dvije države, kako se navodi u dokumentu, žele promjenu svijeta na način neposredno protivan američkim vrijednostima i interesima. Uz Rusiju i Kinu kao najveće prijete SAD-u navode se Iran i Sjeverna Koreja.⁸⁵

SAD se u međuvremenu povukao iz nuklearnoga sporazuma s Iranom koji je sklopljen 2015.⁸⁶, što je dovelo do ponovnoga američkoga uvođenja sankcija Iranu i novoga zaoštavanja odnosa Washingtona i Teherana. Kad su u pitanju odnosi sa Sjevernom Korejom, došlo je do

83 „Azimov: Amerika se miješa u unutarnje poslove Hrvatske“, *Glas Slavonije*, <http://www.glas-slavonije.hr/356002/1/Azimov-Amerika-se-mijesa-u-unutar-nje-poslove-Hrvatske>, pristupljeno 27. veljače 2019.

84 Zbigniew Brzezinski, *Velika šahovska ploča. Američki primat i njegovi geostrateški imperativi*, Interland Varaždin (2000), 49–50.

85 „National Security Strategy of the United States of America“, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905-2.pdf>, pristupljeno 28. veljače 2019.

86 Mark Landler, „Trump Abandons Iran Nuclear Deal He Long Scorned“, *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2018/05/08/world/middleeast/trump-iran-nuclear-deal.html>, pristupljeno 28. veljače 2019.

određene relaksacije nakon povijesnoga susreta američkoga predsjednika Donalda Trampa i sjevernokorejskoga čelnika Kim Jong-una u lipnju 2018. u Singapuru kada je dogovorena denuklearizacija Korejskoga poluotoka.⁸⁷ Drugi susret održan je krajem veljače 2019. u Vijetnamu. Iako na susretu nije postignut dogovor koji bi konkretizirao denuklearizaciju s jedne strane i ukidanje sankcija Sjevernoj Koreji s druge strane, istaknuto je da će se napori u tom smjeru nastaviti.⁸⁸

Najveći suparnik Sjedinjenih Država na vojnome planu trenutno je nedvojbeno Rusija⁸⁹, no opći je stav gotovo svih stručnjaka i analitičara da će 21. st. biti obilježeno borbom za dominaciju SAD-a i Kine⁹⁰, trenutno vodeće svjetske sile i sile u usponu.⁹¹ Kineska inicijativa „Pojas i put“ (*Belt and Road*) nastoji uspostaviti gustu infrastrukturnu mrežu od istočne Azije preko Afrike do zapadne Europe kako bi potaknula trgovinsku i investicijsku integraciju država te se pozicionirala kao proizvodno i inovacijsko središte koje diktira pravila za sve koji mu gravitiraju.⁹² Mnogi u Sjedinjenim Državama na inicijativu „Pojas i put“, kao projekciju kineske ekonomske i političke moći, gledaju kao na geopolitičku zavjeru.⁹³ U okviru te inicijative je i inicijativa *Made in China 2025* kojoj je cilj pretvoriti Kinu u predvodnika visokih tehnologija i

87 Jennifer Williams, „Read: full text of Trump-Kim agreement“, *Vox*, <https://www.vox.com/2018/6/12/17452532/trump-kim-document-agreement-full-text-denuclearization-read>, pristupljeno 28. veljače 2019.

88 „AP Photos: Trump-Kim Summit Ends Without Deal“, *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/aponline/2019/02/28/world/asia/ap-trump-kim-summit-photo-gallery.html>, pristupljeno 1. ožujka 2019.

89 „The most powerful militaries on earth ranked from 20 to 1“, *thejournal.ie*, <https://www.thejournal.ie/militaries-worldwide-ranked-2368509-Oct2015/>, pristupljeno 1. ožujka 2019.

90 Dario Kuntić, „Uspon Kine i sigurnost azijsko-pacifičke regije“, *Forum za sigurnosne studije*, br. 2, Fakultet političkih znanosti – Centar za međunarodne i sigurnosne studije (2018), 69.

91 U kontekstu suparništva SAD-a i Kine sve se češće govori o „Tukididovoj zamci“. Taj je pojam popularizirao harvardski profesor Graham Allison kako bi eksplicirao vjerojatni sukob sile u usponu s trenutno dominantnom silom. Ovaj se pojam isprva javlja u Tukididovu djelu „Peloponeski ratovi“ gdje stoji: „Uspon Atene i strah od toga inspirirali su Spartu da rat učini neizbježnim“.

92 Kuntić, „Uspon“, 73.

93 Isto.

visokotehnoloških proizvoda⁹⁴, pa ne čudi stoga što su o okviru trgovinskoga „rata“ koji se od 2018. vodi između SAD-a i Kine posebno na udaru proizvodi iz programa *Made in China 2025*.⁹⁵ U trenutku pisanja ovoga rada čini se da su SAD i Kina pred potpisivanjem trgovinskoga sporazuma, no, neovisno o tome, dugoročno će Kina nesumnjivo predstavljati najvažnijega američkoga konkurenta za globalnu dominaciju. To potvrđuje činjenica da je još Obamina administracija napravila strateški zaokret prema azijsko-pacifičkoj regiji, regiji najvećega gospodarskoga rasta, nazvan „*Pivot*“ to *Assia*.⁹⁶

Robert D. Kaplan smatra da će američko vojno nadmetanje s Kinom definirati 21. st., a Kina će biti opasniji protivnik nego što je to Rusija ikada bila. Kineski je cilj istjerati američke pomorske i zrakoplovne snage iz Zapadnog Pacifika (Južno i Istočno kinesko more), dok je američki cilj ostati na tom području. Kinezi, ističe Kaplan, gledaju na Južno kinesko more na način na koji su američki stratezi promatrali Karibe tijekom 19. st. i početkom 20. st.: kao na vodenu ekstenziju svoje kontinentalne, kopnene mase, čija bi kontrola omogućila slanje mornaričkih snaga u šire područje Pacifika i Indijskog oceana, uz istovremeno smekšavanje Tajvana.⁹⁷

Differentia specifica novoga hladnoga rata, dakle, postojanje je trećega globalnoga aktera uz SAD i Rusiju, a to je Narodna Republika Kina s kojom je SAD također u nekoj vrsti neohladnoratovskoga nadmetanja. Pored Kine, tu je i niz regionalnih sila u usponu kao što su Indija, Pakistan, Japan, Iran, Turska, Brazil, Južnoafrička Republika itd., no niti jedna od ovih država, uključujući i Indiju (koju neki analitičari vide kao državu koja ima pretpostavke za globalno projiciranje moći) zasad nema status globalne sile.

Ono što posebno zabrinjava Sjedinjene Države činjenica je sve bližih odnosa Rusije i Kine. Ove su dvije države proteklih godina zaključile niz sporazuma o suradnji u područjima energetike, poljoprivrede,

94 Scott Kennedy, „Made in China 2025“, *Centar for strategic and international studies*, <https://www.csis.org/analysis/made-china-2025>, pristupljeno 1. ožujka 2019.

95 https://ustr.gov/sites/default/files/301/2018-0026%20China%20FRN%207-10-2018_0.pdf, pristupljeno 1. ožujka 2019.

96 Goran Mišković, „Nova američka velika strategija – Pivot to Asia?“, *Međunarodne studije*, br. 3, Centar za međunarodne studije i Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije Dag Hammarskjöld (2015), 29–43.

97 Robert D. Kaplan, „A New Cold War Has Begun“, *Foreign Policy*, <https://foreign-policy.com/2019/01/07/a-new-cold-war-has-begun/>, pristupljeno 1. ožujka 2019.

svemirskoga programa i vojne industrije. Rusija ima energente i jaku vojnu industriju, dok Kina nudi kapital i visokotehnološke IT brendove. Intenzitet suradnje Moskve i Pekinga odavno je prešao mjeru prisilne suradnje (nekadašnji animoziteti) i danas se već može govoriti, kao što apostrofira Graham Allison, o strateškom savezu u nastajanju.⁹⁸

Streloviti uspon Kina može zahvaliti prije svega prihvaćanju tržišnih principa i američkoj pomoći nakon odvajanja od SSSR-a 1978. U pripremama za odvajanje Kine od Rusije sudjelovao je Henry Kissinger koji je 1971. kao državni tajnik SAD-a uspostavio diplomatske kontakte s Kinom u cilju izolacije SSSR-a. U medijima se prošle godine pojavila vijest da je Kissinger američkom predsjedniku Trumpu predložio inverziranje manevra iz 1971.: sklapanje saveza s Rusijom u cilju ograničavanja Kine, no ta je vijest službeno demantirana.⁹⁹

Na tragu ideje o novome razdvajanju Kine i Rusije bivši je savjetnik Richarda Nixona, Geralda Forda i Ronalda Reagana utjecajni politički komentator Patrich Buchanan. U članku pod naslovom „Može li Amerika voditi dva hladna rata odjednom?“ on piše: „Desetljećima smo financirali izgradnju komunističke Kine koja ima ambiciju da nas izbaci iz istočne Azije i zapadnog Pacifika, ostvari dominaciju nad državama koje smatramo prijateljskima i s kojima smo u savezničkim odnosima još od Drugoga svjetskoga rata, i da nas smijeni s mjesta vodeće svjetske sile. Ako nas je, dakle, povezivanje s Kinom stavilo u situaciju da se danas suočavamo sa zemljom koja ima deset puta brojniju populaciju od ruske i ekonomiju gotovo deset puta veću od ruske, što bi trebalo učiniti? Jesmo li u stanju i bi li trebalo pokretati hladni rat s Rusijom i Kinom, vodeći se Kenanovom politikom obuzdavanja i prijeteći ratom ako bilo koja od njih (ili obje) prijeđe američke crvene linije? Bi li trebalo smanjiti naše ugovorne obveze i ukinuti američke ratne garancije sve dok se one ne poklope s vitalnim interesima SAD-a? Bi li, suočeni s dvije rivalske velike sile, trebalo učiniti ono što je Nixon uradio – da ih razdvojimo?“¹⁰⁰

98 Graham Allison, „China and Russia: A Strategic Alliance in the Making“, *The National Interest*, <https://nationalinterest.org/feature/china-and-russia-strategic-alliance-making-38727>, pristupljeno 1. ožujka 2019.

99 Robert Delaney, Shi Jiangtao, „Henry Kissinger didn't press Donald Trump to work with Russia to 'box in' China, institute says“, *South China Morning Post*, <https://www.scmp.com/news/china/politics/article/2165108/henry-kissinger-didnt-press-donald-trump-work-russia-box-china>, pristupljeno 1. ožujka 2019.

100 Patrick J. Buchanan, „Can America Fight Two Cold Wars at Once?“, *Patrick J. Buchanan – Official Website*, <https://buchanan.org/blog/can-america-fight-two>

SAD i Rusija, međutim, vrlo teško mogu postati saveznici protiv Kine jer Rusiju i Kinu snažnije od ičega povezuje – riječima Brzezinskoga – „sukladno nezadovoljstvo“ politikom SAD-a. Sankcije zapadnih država Rusiji ovu su euroazijsku silu još više gurnule prema suradnji s Kinom.

10. Novo obuzdavanje?

Politika obuzdavanja Sovjetskoga Saveza i ograničavanja komunističkoga utjecaja predstavljala je jednu od ključnih strateških odrednica američke vanjske politike tijekom hladnoga rata. U skladu s promijenjenom geopolitičkom paradigmom, na stranicama iznimno utjecajnog *Council on Foreign Relations* nedavno je objavljen vrlo zapaženi esej Michaela Mandelbauma pod naslovom „Novo obuzdavanje“.¹⁰¹ U članku se polazi od toga da su tijekom posljednjih nekoliko godina tri sile pokrenule aktivne korake u pravcu revizije sigurnosnih aranžmana u svojim regijama. Rusija je izvršila invaziju na Krim i druge dijelove Ukrajine i prikriveno pokušava destabilizirati europske demokracije. Kina je izgradila utvrđenja na umjetnim otocima u međunarodnim vodama, pokazuje otvorene pretenzije na prostranstvo Zapadnoga Pacifika i napravila je korake u pravcu ekonomskoga organiziranja Euroazije prema mjeri Pekinga. Islamska Republika Iran proširila je utjecaj na znatan dio Iraka, Libanona, Sirije i Jemena i pokušava se dokopati nuklearnoga oružja. Novi svijet, smatra Mandelbaum, treba novu američku vanjsku politiku, a nedavna prošlost može ponuditi određene smjernice za nju. Potrebna je ponovna primjena strategije obuzdavanja, ovoga puta prema Rusiji, Kini i Iranu jer ona nudi najbolje izgleda da se obrane američki interesi.

Rusija, Kina i Iran kao revizionističke sile dovode u pitanje američke vrijednosti, ali – upozorava Mandelbaum – i američke interese. Žele oboriti političke, vojne i ekonomske aranžmane čije je uspostavljanje SAD davno pomogao i koje od tada podupire. Ako bi Rusija uspjela iznova uspostaviti kontrolu nad dijelovima bivšega Sovjetskoga Saveza, Kina preuzeti kontrolu nad pomorskom trgovinom u Zapadnom Pacifiku, a ako bi Iran uspostavio dominaciju nad rezervama nafte u Perzijskom zaljevu, Sjedinjene Države, njezini saveznici i globalni poredak koji podupiru pretrpjeli bi ozbiljan udarac.

cold-wars-at-once-130813, pristupljeno 1. ožujka 2019.

¹⁰¹ Thomas Graham ističe da je politika obuzdavanja Rusije praktično bila odlika već i Obamine administracije (Thomas Graham, „The Dangers of a New Containment Policy for Russia“, u *Costs*, 26.).

Tijekom hladnoga rata Washington se sukobljavao s jednim moćnim oponentom – Sovjetskim Savezom, liderom međunarodnoga komunističkoga poretka. Sada se mora nositi s tri zasebna suparnika, od kojih je svaki uvelike neovisan o drugom. Rusija i Kina surađuju, ali se i natječu i dok i jedni i drugi imaju dobre odnose s Iranom, istodobno i jedni i drugi imaju veliku potencijalnu neposlušnu muslimansku populaciju, što im daje razlog za brigu o porastu moći i utjecaja Irana.

Mandelbaum današnju Rusiju smatra umanjenom verzijom SSSR-a, a Iran prema njegovoj ocjeni nema respektabilne moderne vojne snage koje bi mogle ugroziti američke interese. Najveći je suparnik Kina: ekonomski razvoj Kine mogao bi joj omogućiti dostizanje razine SAD-a u svim strateškim dimenzijama i pretvoriti ju u istinski ravnopravnog oponenta. No, ističe se, do sada je fokus Pekinga bio usmjeren na razvoj snaga kojima bi uklonio SAD iz Pacifika, a ne na globalno projiciranje svoje moći. Problem s Kinom je ekonomska zavisnost jer Kina iako je politički i vojni rival, istodobno je i ključni ekonomski partner. Sjedinjene Države ovise o kineskom financiranju njihova deficita, a Kina računa da će SAD kupovati njezine izvozne proizvode. Kineski vojni kolaps unaprijedio bi sigurnost Azije, ali bi – zaključuje Mandelbaum – izazvao ekonomsku katastrofu.

Staro je obuzdavanje bilo jednostavno, ali ne i lako. Novo će morati spojiti mnoštvo politika, međusobno pozorno koordiniranih po planiranju i egzekuciji, što će zahtijevati inovativnost i fleksibilnost SAD-a i njezinih saveznika.

Novo obuzdavanje kao i staro zahtijeva američku vojnu prisutnost u svijetu. U Europi kopnene trupe, u istočnoj Aziji snažne pomorske snage, a na Bliskom istoku pomorske i zračne snage. Uz to potrebno je i sklapanje širokih koalicija lokalnih snaga koje bi se suprotstavile svakom revizionističkom izazovu. Suradnja s drugim zemljama – piše Mandelbaum – američkoj vanjskoj politici pruža legitimitet koji bi joj inače nedostajao, pokazujući tako da Sjedinjene Države ne nastupaju radi sebe, već u cilju obrane općih principa međunarodnoga reda koje i mnogi drugi podupiru. U sklopu snažnih koalicija Sjedinjene Države mogu si dopustiti obuzdavanje svih triju sila istodobno, zaključuje Mandelbaum.¹⁰²

U prijedlogu američkoga vojnoga proračuna za 2020., strateško suparništvo s Kinom i Rusijom naznačeno je kao prioritet. „Proračun

¹⁰² Michael Mandelbaum, „The New Containment. Handling Russia, China, and Iran“, *Foreign Affairs*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2019-02-12/new-containment>, pristupljeno 5. ožujka 2019.

učvršćuje spremnost i udarne mogućnosti Oružanih snaga, stavljajući prioritetnu pozornost na strateško suparništvo s Kinom i Rusijom“, navodi se u dokumentu. Pored toga, predlaže se dodjela sredstava za sprječavanje Sjeverne Koreje i Irana i suprotstavljanje njima u regijama istočne Azije i Bliskog istoka. Predsjednik SAD-a Donald Trump u okviru predviđenoga vojnoga proračuna od Kongresa traži i 500 milijuna dolara za „borbu protiv malignoga utjecaja Rusije“.¹⁰³

Teško je prognozirati što će se dogoditi, ako se Sjedinjene Države istodobno upuste u obuzdavanje Rusije, Kine i Irana. Nuklearni potencijali SAD-a i Rusije u vremenu hladnoga rata na neki su način, zbog „ravnoteže straha“, predstavljali ograničavajući i racionalizirajući faktor za potencijalni vojni sukob dviju supersila. U nuklearnom je ratu jasno da nema pobjednika¹⁰⁴ (niti danas, jer je teško stopostotno jamčiti da barem jedna nuklearna raketa ne će probiti proturaketni štit), a vodstva velikih sila nisu si dopustila ulazak ni u konvencionalni rat upravo zbog opasnosti da on preraste u nuklearni rat; ratovi su se vodili preko posrednika, u čemu su najveću cijenu plaćale manje države u zonama utjecaja velikih sila. „Mogućnost uzajamnoga uništenja učinila je ideju nuklearnoga rata nezamislivom, nakon čega su uslijedili pregovori oko kontrole nuklearnoga naoružanja i njegovoga ograničenja“.¹⁰⁵

Ono što prema Stephenu F Cohenu novi hladni rat SAD-a i Rusije čini opasnijim od staroga činjenica je da se on ne vodi u udaljenoj Njemačkoj, nego na ruskim granicama, a prije svega u Ukrajini, i da bi epizode kao što je bio incident u studenom 2018. u Kerčkom prolazu mogle dovesti do otvorenoga rata Rusije i Zapada. Druga otegotna okolnost jest ta da su američki predsjednici tijekom četrdesetogodišnjega hladnoga rata bili u stanju pregovarati s ruskim kolegama, dok su danas ti pregovori na najvišoj razini bitno slabijega intenziteta.¹⁰⁶

Glavni tajnik Ujedinjenih naroda (UN) Antonio Guterres u travnju 2018. upozorio je na opasnost od eskalacije sukoba u Siriji potvrdivši da se hladni rat vratio na velika vrata, ali drukčije. Mehanizmi i zaštitne

103 „A Budget for a Better America“, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2019/03/budget-fy2020.pdf>, pristupljeno 11. ožujka 2019.

104 „Tko krene s napadom prvi, gine kao drugi“, Radovan Vukadinović, *Amerika i Rusija*, Politička kultura (2008), 129.

105 Polović, „Geopolitika“.

106 Stephen F Cohen, „New Cold War Dangers“, *The Nation*, <https://www.thenation.com/article/new-cold-war-dangers/>, pristupljeno 1. ožujka 2019.

mjere za ublažavanje rizika od eskalacije koji su postojali u prošlosti izgleda da više nisu prisutni“¹⁰⁷

Prijepori pak oko Tajvana i Južnoga kineskoga mora¹⁰⁸ imaju potencijala za američko-kineski vojni sukob. Kineski predsjednik Xi Jinping početkom 2019. kineskoj je vojsci poručio da mora biti spremna za borbu i rat.¹⁰⁹

11. Zaključak

Iako čelnici SAD-a i Rusije ne žele eksplicitno proglasiti novi hladni rat, neka vrsta toga rata nesumnjivo se vodi, o čemu se slažu stručnjaci za međunarodne odnose i sigurnost. U radu smo uvodno naveli osnovne značajke hladnoga rata čiji je početak kraja simbolično označavao pad Berlinskoga zida 1989. U nastavku smo se bavili današnjim sukobima SAD-a i Rusije i zaključili da narativ o „novom hladnom ratu“ ima svoje utemeljenje u realitetu. Nema sumnje da je neohladnoratovskoj retorici pridonijelo širenje NATO saveza na istok, na što je pravodobno upozorio George Kennan, a simboličnim početkom novoga hladnoga rata uvjetno se može uzeti Putinov minhenski govor iz 2007.

Neohladnoratovska nadmetanja snažno su se intenzivirala nakon ruske okupacije Krima i uvođenja gospodarskih sankcija Rusiji. Nadmetanja se odvijaju na diplomatskome planu, za što je afera Skripalj najbolji primjer, s obzirom na to da smo u danima eskalacije te krize svjedočili najvećim protjerivanjima diplomata od vremena najužarenijih dijelova hladnoga rata. Nadmetanje je snažno i na medijsko-propagandnoj razini gdje s jedne strane imamo optužbe za „ruski maligni utjecaj“, a s druge za „antirusku paranoju“.

Utrka u naoružanju čini važan dio geopolitike i retorike novoga hladnoga rata. Putinovo predstavljanje novoga ruskoga hipersoničnoga

107 „Syria crisis has brought cold war back with a vengeance – UN“, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/13/cold-war-un-secretary-general-antonio-guterres-syria-douma-gas-skipal-salisbury>, pristupljeno 1. ožujka 2019.

108 James Holmes smatra da Južnokinesko more, kao vruća točka u kojoj se nalazi ratno brodovlje obje sile, može predstavljati mjesto promjene smjera globalne moći (James Holmes, *A Collision: Is This How a U.S.-China War in the South China Sea Starts?*, *The National Interest*, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/collision-how-us-china-war-south-china-sea-starts-35347>, pristupljeno 1. ožujka 2019.).

109 Mimi Lau, „Chinese President Xi Jinping gives army its first order of 2019: be ready for battle“, *South China Morning Post*, <https://www.scmp.com/news/china/politics/article/2180772/chinese-president-xi-jinping-gives-army-its-first-order-2019>, pristupljeno 1. ožujka 2019.

sustava *Sarmat* izazvalo je, mogli bismo reći, i zabrinutost u određenim dijelovima američkoga vojno-industrijskoga kompleksa. Sjedinjene Američke Države početkom veljače o. g. povukle su se iz INF sporazuma, što navodi i Europu da temeljito preispita svoju sigurnosnu arhitekturu, budući da bi se sada i Stari Kontinent mogao naći na udaru ruskih ofenzivnih sustava.

Novi hladni rat odvija se i na planu energetike, a nakon što su se Sjedinjene Države iz zemlje koja uvozi energente pretvorile u zemlju koja ima dovoljno energenata za izvoz možemo očekivati još snažnija nadmetanja na ovom planu.

Futurologija je nezahvalna disciplina, tako da je teško predvidjeti što nam u američko-ruskim odnosima donosi budućnost. No, dvije su stvari sigurne: nakon intervencije u Siriji Rusija se nepobitno vratila na svjetsku geopolitičku scenu, a međunarodne odnose u svijetu u budućnosti ne će odlučujuće kreirati jedino Sjedinjene Države (koje će i dalje neupitno ostati dominantna sila) i Rusija, nego će nezaobilazan faktor na globalnoj razini postati i Kina koja se izdigla na američkoj pomoći, ali posljednjih godina gradi strateško partnerstvo s Rusijom, što je Zbigniew Brzezinski svojedobno označio kao „potencijalno najopasniji scenarij“ za SAD. Kako god, nadamo se da će u središtima svjetske moći prevladati razum i da će u godinama koje slijede doći do novoga detanta, odnosno da će umjesto polijetanja interkontinentalnih balističkih raketa zapuhati neki novi *Wind of Change*. Jer, novi hladni rat, sada s tri globalna aktera, ima i mnogo opasnije moguće destruktivne perspektive od staroga. To je nešto čega trebaju biti svjesni svi, pa i tvrdolinijaši kojih ne manjka na svim stranama.

The new Cold War between the United States of America and the Russian Federation

Abstract: This paper is concerned with the new Cold War between the United States of America and the Russian Federation. By a comparison with the period of the Cold War, we posit that currently we can speak of a non-cold war competition between the two great powers which is playing out in the diplomatic, media-propagandistic, military and energy spheres. A new confrontation assumes new proxy wars, with the *differentia specifica* of the new Cold War being the existence of a third global actor, the People's Republic of China, which has in recent years been building a strategic alliance with Russia. As with the Cold War that succeeded the Second World War, when the USA led a policy of containing the USSR, today we have emerging ideas of a triple containment of Russia, China and Iran.

Keywords: *the new Cold War; United States of America, Russian Federation, China*

Bibliografija

- Božo Kovačević, „Cyber war – američka izlika za novi Hladni rat?“, *Polemos*, br. 16, Hrvatsko sociološko društvo i Naklada Jesenski i Turk i Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb (2013.)
- Dario Kuntić, „Uspori Kine i sigurnost azijsko-pacifičke regije“, *Forum za sigurnosne studije*, br. 2, Fakultet političkih znanosti – Centar za međunarodne i sigurnosne studije, Zagreb (2018.)
- David Painter, *Hladni rat: povijest međunarodnih odnosa*, Srednja Europa, Zagreb (2002.)
- Davor Božinović, *Globalna sigurnost. Sigurnosni izazovi u 21. stoljeću*, Narodne novine, Zagreb (2016.)
- Emil Vidušić, *Hladni rat – vruće cijevi*, Naklada Bošković, Split (2013.)
- Emil Vladušić, *Drugi hladni rat: [veliko urušavanje Euroazije, Afrike, Srednje i Južne Amerike]*, Naklada Bošković, Split (2016.)
- Francis Fukuyama, *Kraj povijesti i posljednji čovjek*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb (1994.)
- Geoffrey Best, *Churchill i rat*, Ljevak, Zagreb (2006.)
- Goran Mišković, „Nova američka velika strategija – Pivot to Asia?“, *Međunarodne studije*, br. 3, Centar za međunarodne studije i Visoka

- škola međunarodnih odnosa i diplomacije Dag Hammarskjöld, Zagreb (2015.)
- Henry Kissinger, *Svjetski poredak*, Školska knjiga, Zagreb (2015.)
- Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb (2002.)
- Jugoslavenska enciklopedija, svezak 3*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb (1977.)
- Odd Arne Westad, *Globalni hladni rat: velike sile i treći svijet*, Golden marketing – tehnička knjiga, Zagreb (2008.)
- Paul J. Sanders, „Toward a New Cold War“, u *Costs of a New Cold War*, Center for the national interest, Washington (2014.)
- Povijest 18 – Poslijeratno doba (1945. – 1985.)*, Biblioteka Jutarnjeg lista, Zagreb (2008.)
- Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb (2007.)
- Radovan Vukadinović, *Međunarodni politički odnosi*, Politička kultura, Zagreb (2004.)
- Radovan Vukadinović, *Međunarodni odnosi od hladnog rata do globalnog poretka*, Agencija za komercijalnu djelatnost, Zagreb (2001.)
- Radovan Vukadinović, *Amerika i Rusija*, Politička kultura, Zagreb (2008.)
- Richard Sakwa, „New Cold War or ‘twenty years’ crisis? Russia and international politics“, *International affairs*, Blackwell Publishing Ltd/The Royal Institute of International Affairs, London (2008.)
- Samuel Charap, Jeremy Charipo, „Consequences of a New Cold War“, *Survival*, br. 57 (2), International Institute for Strategic Studies, London (2015.)
- Thomas Graham, „The Dangers of a New Cointainment Policy for Russia“, u *Costs of a New Cold War*, Center for the national interest, Washington (2014.)
- Vladimir Ibler, *Međunarodni odnosi*, Naprijed, Zagreb (1971.)
- Vladimir Ibler, *Rječnik međunarodnog javnog prava*, Informator, Zagreb (1987.)
- William Engdahl, *Stoljeće rata 2. Tajni geopolitički plan američke vlade*, Detecta, Zagreb (2008.)
- Zbigniew Brzezinski, *Velika šahovska ploča. Američki primat i njegovi geostrateški imperativi*, Interland, Varaždin (2000.)